

Мухар-
Шэбэрэй
аймагай 85
жэлэй ойдо

12 н.

“АЛТАРГАНА - 2012”

нааданда зорюулагдана 8 н.

2012 он - Россиин

түүхын жэл 18, 20 н.

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!
Буряад ҮНЭН

Бүгэдэ арадай сонин

2012 оной
май 31
Четверг

№ 21 (21869)
№ 21 (784)

Зунай эхин
хүхэгшэн могой
һарын 10
һарагай 5
www.ynen.ru

Буряад
Унэн

Июниин 1 - Үхибүүдые хамгаалгын уласхоорондын үдэр

ХАРА БАГАҢАА ЭДИ ШЭДИДЭ АБЬЯАСТАЙ

А. БАТОМОНКУЕВАЙ фото

5-дахи классай нурагша Максим түрэлхи нарайһаа эди шэдиин элдэб гайхамшаг үзэгдэлнүүдые харан үндһэн. Нагаса абань хадаа Россиин Федерациин габыята артист Владимир Цыренжапов эди шэдитэ фокус харуулжа, Буряад Республикын эгээл түрүүшын иллюзионист байһан юм. Макси-

Максимай 4-дэхи класс дүүргэһэн һүүлшын хонхын нааданда, багшанар эжытээ наада харуулхыень уриһан юм. Тайзан дээрэ нэгэ хайрсаг Дарима Владимировна түлхижэ гаргаад, эндэ тэндэһээн эрьюулэн, хоохон байһыень гэршэлбэ. Эди шэдитэ модохониие баряад,

хүдэлгэн, хайрсаг соонь Максим хүбүүн бии болошоо бэлэй. Иимэ һонин үйлэһөө эхилэн, Максим һургуулидаа эгээл түрүүшынхией бэлиг шадабарияа харуулһан юм. Тэрэнэй нүхэдэйнгөө анхаралда табиһан хэдэн фокусууд үнэхөөрөө эди шэди мэтээр һанагдаа бэлэй.

май эжынь Дарима Владимировна 3-дахи класста нуража байхадаа, абынгаа элдэб концерт нааданда хажуудань хамһалсан хабаададаг бэлэй. Мүнөө Максим нагаса аба, түрэнэн эжы хоёройнгоо мэргэжэлтэ хэрэг даган абажа эхилээ.

- Энэтнай ёһотойл үльгэр онтохоной эди шэди гээшэл даа, - гээд Максим энэбхилнэ. - Эгээл түрүүн би шиирэ хухалаад, тэрэнээ бүтэн болгожо нураа һом, удаань пулаадта зангилаа хээд, һөөргэнь үгы хэжэ нурааб.

Мүнөө Максим өөрөө фокусой 6-7 үйлэ бүтээдэг болонхой, эжы-

тээ элдэб наадан, концертнүүдтэ хабаададаг. Фокус бүтээхэ гээшэ бэлэн бэшэ, али нэгэ үйлие яагаад хэнэб гэжэ мэдэхэше наа, тэрэнээ баһа хүн зондо харуулжа шадаха хэрэгтэй. Тайзан дээрэ гараад, хаанаһаа харуулхаб, гараа хайшан эрьюулхэдэмни, харагшад оньһыень ойлгохогүйб гэхэ мэтэ нюуса өөһэдөө зохёохо ёһотой. Максим Америкын агуехэ иллюзионист-гипнотизёр Дэвид Копперфильд мэтэ юумэ пулаадаар хушаад, үгы хэжэрхихэ шадабари бэлигтэй болохые оролдоноб гэжэ хөөрөбэ.

Максимай нагаса аба Вла-

димир Цыренжапов Бурядай хүдөө ажахын дээдэ институтта нуража байхадаа, костюмайнгаа шагтануудыё нэгэ эльбээд - ногоон, үшөө дахин эльбээд, хүхэ үнгэтэй болгожо байдаг һэн гээд, тэрэ үеын зон хэлсэдэг һэн. Иимэ эди шэди олоной гайхамаар харуулжа шадаха бэлиг шадабаритай танилсажа эхилһэн Максим хүбүүхэн гэр бүлынгөө уг дамжуулан, фокусник-иллюзионист, артист заабол болохоб гэжэ хэлэбэ.

Цырегма САМПИЛОВА.

Июниин 1 - Хүүгэдые хамгаалгын уласхоорондын үдэр

ЗААХАН ХҮҮГЭДТЭЭ ЗОЛТОЙ ЕРЭЭДҮЙЕ ТҮХӨӨЕ

Хүндэтэ манай эдир уншагшад, түрэлхид, багшанар! "Буряад үнэн" Хэблэлэй байшанай зүгһөө, "Одон" журналай зүгһөө таанадые Хүүгэдые хамгаалгын уласхоорондын үдэрөөр халуунаар амаршалнабди!

Ургажа ябаа улаан бургааһадай гүрэнэй хоёр хэлэн дээрэ уншажа нурахын, тэгшэ хүгжэлтэ абахын тула энэ сэтгүүл байгуулагдаа юм. 14 жэл соо хүүгэдтэ зориулагдаһан энэ хэблэл хэды олон үхибүүдэй түрүүшын туршалгануудые – шүлэгүүд, рассказыуд, онтохонуудые, уран бирын бүтээлнүүдые нара харуулааб даа! Хэды олон уран бэрхэ, шүран солбон, бэлигтэй хүүгэд тухай үргэн уншагшадтаа мэдүүлээб!

Б.Абидуевай нэрэмжэтэ хүүгэдэй, мүн Д.Батожабайн нэрэмжэтэ эдиршүүлэй республикын номой сангуудтай хамта оло дахин һайндэрнүүдые үнгэргөөбди. Эгээн үүүлшын хамтын хэмжээ ябуулгамнай үнгэрлэн долоон хоногто болоһон юм. Ти ихэдэ республикымнай хүүгэдтэ бэшэдэг зохёолшод – Анна Виноградова, Татьяна Григорьева, Светлана Паникаровских болон бусад сугларһан үхибүүдэй, түрэлхидэйн урда үгэ хэлээ, шэнэ номуудтайгаа танилсуулаа.

Бидэшы "Одоной" шэнэ дугаар тухай хөөрөө нэмди. БГУ-гай Педагогическа институттай, Буряадай республиканска колледжтой хамта журналай "Творим историю вместе" гэнэн конкурс сонсохоо һэн. 2012 он – Российн түүхын жэл гээд мэдэнэбди. Энэ үйлэ хэрэгтэ зориулан, Улаан-Үдэ хотын, мүн аймагуудай хүүгэдэй сэсэрлигүүдэй дунда, мүн эхин классуудай нурагшадтай дунда энэ конкурс эмхидхэгдэнэ. Үхибүүдтэ түрэлхидын, хүмүүжүүлэгшэд болон багшанарын туһалха гээд найданабди. Тэдэнэй зураг, плакат, фото-зураг, фотоколлаж, сочинени, шүлэг манай "Одон" журналай хаягаар эльжөө болохо юм:

670000 Улан-Удэ, ул.Калан-даришвили, 23 каб.26.

Факс: 21-54-54, e-mail: unen@mail.ru

Конкурсын дүрим тухай манай "Одон" журналай энэ жэлэй 4-дэхи дугаар соо гү, али "Буряад үнэнэй" сайт дээрэ – WWW.unen.ru уншаарайгты. Хүлээнэбди ажалнуудыетнай, апрельһээ сентябрь хүрэтэр конкурс үргэлжэлхэ гээд мэдээсэнэбди.

Үнгэрлэн жэлнүүдтэ "Одон" журналай ехэ олон үнэн нүхэдтэй болоо. Захаамнай, Түнхэнэй, Хэжэнгын, Хориин, Яруунын, Хурамхаанай, Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй аймагуудай үхибүүд олоор туршалгануудаа эльгээдэг. Энэ хадаа тэдэнэрэй багшанарай ехэ ажал ха юм даа. "Одон" журналай редколлеги хүндэтэ багшанарта доро дохин, баярые хүргэнэ, хани харилсаамнай таһархагүй гээд батаар найдана.

Эгээн түрүүшын жэлһээ журнальемнай бүримүһэн дэмжэһэн Буряадай Үндэһэтэнэй лицей-интернат болоно. Лицей-интернадай багшанар нурагшадайнгаа бэлиг талаан хүгжөөхэ гэжэ ехэ оролдодог һэн тула тэдэнэрэйгээ амжалта бүхэниие анхаралтайгаар адаглажа, дүнгэжэ, дэмжэжэ байдаг найхан заншалтай. Тиимэһээ республикымнай эгээн эрхим түрүү нурагшалай гуламтануудай нэгэн болохо лицей-интернадай нурагшадтай зохёолнууд, гуурһанай туршалганууд, мүн амжалтын алхамууд тухай хөөрөөнүүд ото гаража байдаг. Баир Баторович Жалсанов түрүүтэй эбтэй зетэй эрхим багшанарай коллективтэ "Одон" журналай зүгһөө гүнзэгы баяр хүргэнэбди!

2012 ондо "Одон" журналтайгаа харилсаагаа бэхижүүлэн, улам эдэбхитэй, залитайгаар шэнэ конкурсдомнай хабаадажа, өөһэдын зүгһөө һонин удхатай дурдахалнуудые, сэгсэн мэргэн зүбшэлнүүдые оруулхуыетнай хүлээнэбди, хүндэтэ нүхэд! Залуу хүрэг, заахан хүүгэдэйгээ золтой хуби заяанай түлөө хамтаран, эб нэгэдэн оролдоёл!

Туяна САМБЯЛОВА, редактор.

ШЭНЭ ЗҮЖЭГ ТАБИГДАБА

Филармониин байшанда майн 17-до Буряадай арадай поэт Баир Дугаровай шүлэгүүдээр "Сутра мгновений" гэнэн хүгжэмтэ, нугархай хүдэлөөнэй шадабарийн зүжэг түрүүшынхиеэ табигдаба. ГИТИС-эй оюутан Сойжин Жамбалова зүжэгтэй хүгжэм зохёогоо. Буряад Республикын арадай артистнууд, Российн соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэд Саян болон Эржена Жамбаловтан зүжэгтэй гол бодолын зохёогоо, тэрэниие найруулан табяа. Гүйсэдхэгшэдын хадаа "Урагшаа" гэнэн хүгжэмтэ театр-студийн гэшүүд болоно. Елена Прокопьева (Санкт-Петербург) - найруулан табигша балетмейстер, уран зурагшад Саяна Шаглаева, Мила Ширапова гэгшэд энэ зүжэгы уран гоёор шэмэглэлгэдэ хабааһан байна.

Буряадай арадай поэт Баир Дугаров энэ зүжэг хаража, уран найруулагшадтайн, зүжэгтэ хабааһан уран бэлигтэнэй залуушуулай шэнэ хүдэлмэри ехэ үндэрөөр сэгнээ. Энэ зүжэг харагшад ехэтэ һайшаагаа. Буряад Республикын соёлой министр Тимур Цыбиков, Эрхүүгэй филармониин директор Дмитрий Поблинков, Буряад Республикын болон Эрхүүгэй области Соёлой министрствын хүдэлмэрилэгшэд энэ зүжэг хараһан байна.

Тэдэнһээ гадна Буряадай Эрдэмэй түбэй, ти ихэдэ Российн Эрдэмэй академин Сибириин таһагай Буряадай Эрдэмэй түбэй Президиумэй түрүүлэгшэ Борис Базаров түрүүтэй Зүүн зүгэй оронудые шэнжэлдэг институ-

дай эрдэмтэд, уран зохёолшод, поэдүүд, дээдэ нургуулинуудай багшанар, олзын хэрэг эрхилэгшэд, хотын захиргаанай түлөөлэгшэд энэ зүжэг хараа. Эдэ харагшад энэ зүжэг зориуга харахаяа ерэнэн байна.

Зүжэгтэ хабааһан залуу артистнуудай болбосоронги бэлиг шадабарие тэдэ ехэтэ сэгнээ. Жэшээлхэдэ, Чингис Пурбуев сэдхэлээ хүдэлгэн бэлигтэй поэдэй шүлэгүүдые уншаһан байна. Ти ихэдэ дабтагдашагүй уянгатай хоолойтой дуушан Дашима Соктоевагай бэлигы харагшад тэмдэглээ, халуун альга ташалгаар дэмжээ.

Иигэжэ энэ зүжэгы хараһан хүнүүд Баир Дугаровай гүнзэгы удхатай, ухаан бодолтой, Эхэ

орондоо дурлаһан мэдэрэлтэй гэгээн поэзиин оршониие дахин шэнээр нээһэн мэдэрэлдэ абтаһан байна гэжэ онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ зүжэг

хараһан соёлой министр Тимур Цыбиков һанал бодолоороо хубаалдаа: - Шүлэгүүдэй удханы, сэгсэн бодолын гайхуулна. Энэ

зүжэг намда аргагүй ехээр һайшаагдаа, - гэжэ тэрэ хэлээ. **Александра ГАВРИЛОВА, Эльвира ДАМБАЕВА оршуулба.**

Агада болохо "Алтаргана" наадые угтуулан

Арадай багша-соёлшо Бадма-Базар НАМСАРАЙН 100 жэлэй ойдо

"...МИНИИ НЮТАГ – НАНАНАЙМ ТҮШЭГ"

Россиин Федерациин Уран зохёолшодой болон Журналистнуудай холбоонуудай гэшүүн, Агын Бурядай автономито округой Хүндэтэ эрхэтэн, багшын ажалай ветеран Бадма-Базар Намсарайн 100 жэлэй ойдо зорюулагдахан регион хоорондын эрдэмэй-практическа конференци Ага нютагта үргэн дэлсэ-тэйгээр үнгэргэгдөө.

Энэ ойн баярта Забайкалийн хизаарай Агын тойрогой арбаад эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд, мүн Улаан-Үдэнөө бууһан айлшад эдэбхи хэшээлээ элсүүлэн хабаадалсаба.

Бадма-Базар Намсарайн эдир залуу наһан, ажаябадал гүрэн түрымнай хохидолтой үе сагудта тулалдаһан байгаа. Ти-игэбэшье анханһаа угай сэхэ сэбэр ёһо заншалаар хүмүүжэнэн Бадма-Базар хадаа арадайнгаа эдир багашуулые олоһон эрдэм мэдэсээрээ үзэг бэшэгтэ нургааха, түрэлхи буряад хэлэндээ, ёһо заншалдаа, нютаг орондоо дурлуулха бүхы арга боломжоёо сүм зорюулһан ёһотойл ехэ багша ябаа.

Бадма-Базар Намсарайн 1912 оной февральин 14-дэ Шулуутайн сомоной Хуни гэжэ газарта түрэнэн байгаа.

1924 ондо Хойто Агын эхин шатын хургуули дүүргэнээр, хоёр класстай Агын багшанарай хургуулида абтажа, удаань 1930 онһоо Шандали, Табтаанай, Согто-Хангил нютагуудаар багшалба. Тэрэ холын сагта хургуули худартай зон ехэл хомор нааб даа. Залуу багша эрдэм соёлой эхин шатые нютаг нугадаа дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ абьяас шуналаа зорюулжа, гэгээрэл соёлой зула бадараалсаһан габьяатай. Тиигэжэ наһанайнгаа ехэнхи

хубиие, 1930 гаран онуудһаа 1974 он хүрэтэр Агын районной хүдэнтэн хургуулийн багшаар, директорээр ажаллахынгаа хажуугаар сомон зүблэлэй түрүүлэгшээр зууршалагдаа. 1975 ондо наһанайнгаа амаралтада гаража Ага хууринда түбхинэхэдөөшье, Агын дасанай хубарагуудта, мүн хэлэ, бэшэгтэ дуратайшуулда хуушан монгол бэшэг заадаг байгаа.

Бадма-Базар Намсарайн хургуулида ажаллаха хаһадаа орон нютагайнгаа түүхээр һонирхожо, урдын домог, бэшэгүүдые олоор суглуулаа. Агын тойрогой хизаар ороноо шэнжэлхэ музей эмхидхэгшэдэй нэгэн байгаа. Тэрэнэй эдэбхитэй үүсхэлээр хургуулийн хурагшадтай һонирхолтой аяншалганууд хэгдэдэг, түбһэндэ һонюуша багша өөрөөшье Москвагай, Ленинградтай, Улаан-Үдын болоод Новосибирскын эрдэмтэдтэй хамта научна экспедицинуудтэ отол хабаадалсадаг байба. Бадма-Базар багша нютаг дайдынгаа түүхэ домогтой газарнуудые, ургамалайн аймаг нарибшалан мэдэдэг хүн байһандаа Россиин Федерациин Географическа бүлгэмэй бодото гэшүүн нэрэ зэргэтэй, Н.И.Пржевальскийин медалаар шагнагданхай бэлэй.

Багша, уран зохёолшо Шойжол-Һама Базарондо анхан ном заалгаһан Бадма-Базар Намсарайн уран зохёолоор һонирхожо, 1935 онһоо шүлэгүүдые, рассказ, басни-нуудые бэшэжэ туршадаг хэн. Тэрэнэй сэнгүү һэриуухэн амитай шүлэгүүд буряад хургуулийн эхин классуудтай уншалгын номдо оруулагдаад, олон үеын багашуул шудалһан, сээжэлдэн байхабди. 1938 оной намар Буряад орондо, Агын тойрогто анха түрүүшын хурагшадтай литературна кружок Бадма-Базар багша эмхидхэнэн байгаа. Тэрэнэй "Булаг" гэжэ нэрэтэй байгаа. 1938 оной декабрь һарада хүдэнтэн хургуулийн хурагшадтай гараар бэшэмэл "Булаг" гэжэ журнал гаргагдаһан юм. Тэрэ гэнээр дала гаран жэлдэ тэрэ журналын гаргагдажал байһаар. Уран зохёолшо Бадма-Базар Намсарайн бэшэнэн номууд: "Булаг", «Алтаргана», "Хүлэг хээр", "Онтохонууд", "Сагаалган", "Үлзытэ Үндэр" гэхэ мэтэ Улаан-Үдэдэ, Буряадай номой хэблэлээр гаргагданхай.

хүдэнтэн хургуулийн буряад хэлэнэй кабинет соо

Бадма-Базар Намсарайн хэрэг ажалайнгаа хажуугаар нютагайнгаа ниитын хэрэгтэ хам оролсожо ябаа. 1923 онһоо 1930 гаран он болотор хургуулийнгаа барилга тухай хоморой һонин баримтануудые, дайнда, араталын ажалда сусаһагүй ябажа гараһан зон тухай баримталжа ехэ түүхэнүүдые бэшэе. Тэдэ бүгэдэнэ нютагай залуу үетэндэ сэнгүй ехэ домог хургаал болонхой. Тэрэнэй сусаһагүй хэрэг ажалые гүрэн түрэ үндэрөөр сэгнэжэ, "Хүндэлэлэй Тэмдэг" орденээр, "Ажалдаа шалгарһанай түлөө", "Шэн габьяата ажалын түлөө" медальнуудаар шагнаа бэлэй.

Наһанайнгаа нүхэр Санжижаб Сандановатаяа долоон үхибүүдээ хүмүүжүүлһэн, олон ашанар, зээнэртэй үргэн хотон болонхой. Цындыма, Цыдылма басагадын, Валерий хүбүүниин Агынгаа хургуулинуудта багшалаа. Владимир Намсараев Литературна институт дүүргэнээр "Байгал" журналда, Буряадай номой хэблэлдэ ахмад редактораар олон жэлдэ ажаллажа гараа. Анхан МГУ дүүргэнэн Баир Намсараев биолог мэргэжэлээрэ дэлхэйн океан, далайнуудтай шэнжэлхы экспедицинуудтэ оло дахин хабаадалсаа. Биологийн эрдэмэй доктор Баир Намсараев Буряадай Эрдэмэй түбэй микробиологийн лабораториине хүтэлбэрилнэ. Саяана, Зоригто үхибүүдын Европын, Россиин университет, институтуудта багшалдаг.

Бадма-Базар Намсарайн ойн баярай үдэрнүүд Агын искусствын хургуулида баяр ёһололой оршон байдалда нээгдээ хэн. Эндэ "Угайм хүлдэ" гэнэн ехэ үзэсхэлэн дэлгээгдээ, алдарт

хүдэнтэн хургуулийн хурагшад

багша тухай фильм харуулагдаа. Мүн "Минии шүлэг – бодолойм түшэг", минии нютаг – наһанайм түшэг" гэнэн шүлэг, зохёолнуудай номтой, Агын районной хургуулинуудтай литературна кружокүүдэй бүтээлнүүдтэй та-нилсалга болобо.

Удаань сугларагшад секцинүүдээр хубаарилагдаад, олон һонин элидхэлнүүдые шагнаа. Хизаар нютагаа шэнжэлхэ талаар, залуушуулые хүмүүжүүлгэдэ угай заншалай үүргэ, мүн бусад-шье секцинүүдые Агын педколледжын багша, педагогикын эрдэмэй кандидат Ц.Б.Намсараева, географийн эрдэмэй доктор Е.Ж.Гармаев, профессор Б.Б.Намсараев, хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй доктор Б.С.Дугаров болон бусад хүтэлбэрилөө.

Ойн баярай хоёрдохой үдэр Бадма-Базар Намсарайн наһаараа шахуу ажаллаһан хүдэнтэ нютагай Цыбен Жамсараногой нэрэмжэтэ хургуулида мүн лэ һонирхолтойгоор үнгэрбэ. Сугларагшад хургуулийн байшан соогуур ябажа һонирхоо. Б.Б.Намсараев нэрэмжэтэ эндэхи музей ехэ баян үзэмжэтэй байба. "Бадма-Базар Намсарайн – багша, зохёолшо, журналист, хизаар нютагаа шэнжэлэгшэ" гэнэн түхэрэн шэрээдэ олон һонин элидхэл, мэдээлнүүд хэгдээ.

Эдэ һонирхолтой үйлэ хэрэгүүдэй удаа хүдэнтэн Соёлой байшанда сугларһан нютагайн хургуулида, айлшадта эндэхи хургуулийн хурагшад болон багшанар гайхалтай һайхан хори угсаатанай зүжэглэмэл дуу, хатар харуулжа баясуулба.

Булат ЖАНЧИПОВ.

Ага-хүдэнтэ-Улаан-Үдэ.

Бадма-Базар НАМСАРАЙН

ШЭНЭНЭН

Шэнэнэн, шинии Шэлбүүһэн нариихан, Шэлүүһэн ангай Үһэндэл зөөлэхэн. Хоншуухан үнэршни Хангалтаад зохидхон, Хамартамни тудад, Хажуудамни һэриуухэн. Гэшүүһэн һалаа Гээгэ оройдошни һуугаад, хүхы Донгодоно сууряатай, Шэнэнэн һайхан Тужа хүхэржэ, Шэлын модоной Шэмэг болоно. 1931 он.

ХҮНХЭРЭЙ ТАЛА

Хонин хүрэгэй хотолон бэлшэдэг, Хорин тооромтой Хүнхэрэй тала. Хабарай сагай хуурай үедэ Хужар марсаар тоһордог. Адуун хүрэгэй атарлан бэлшэдэг, Арбан сөөрэмтэй Хүнхэрэй тала. Аадарта зунай аглаг үедэ Ая гангаар хангалтадаг. Наян хүрэгэй таран бэлшэдэг Найман нууртай Хүнхэрэй тала, Намарай сагай намжаа үедэ Нарин хилганаар халюурдаг. Үхэр малай тиирэн бэлшэдэг Үргэн тэнюун

Хүнхэрэй тала, Үбэлэй сагай хүйтэн үедэ Үүлэн бордоһоор дэлһэтэдэг.

1987 он.

Конференциин үедэ

«Бурядай түрүү хүнүүд - 2012»
«Гуа сэсэн хатан» гэнэн конкурсно

СУРАНЗАН МЭТЭ СЭДЬХЭЛЭЙ ХҮСЭТЭЙ БАГШАМНАЙ...

Монгол туургата арадууд, тэдэнэй тоодо буряадууд эхэ эсэгийнгээ магтаал соо багшад эгээл түрүүн дурдан дууладаг байһан. Тиигэжэ аба эжыһээ үлүү ханажа, багшынгаа үүргыг дээрэ сэгнэдэг байһыень гэршэлнэ.

Һонин юмэ хөөрбэ. Монзоев Халзанай Эрхүүгэй Балаганска приходской училищида нуража байхадань, Доржо Банзаров Эрхүү абаашанан байна.

Иимэ уг гарбалтай Анисья Игнатьевна Бурпедтехникум дүүргэн түрүүшын выпускын оюутадай нэгэн байһан. Тэндэ нуража байхадань, Евдоким Маланович Болдоновтой хуби заяагаа ниилүүлжэ, хүүгэдыг гэгээрүүлхэ хэрэгтэ бүхы наһаяа зориулһан.

Дарима басаганиинь 1935 оной апрелин 27-до түрэн. Хара баһаа хойшо эрдэм номтой, зоние гэгээрүүлхэ хэрэгтэй, багшын ажалтай холбоотой оршон байдалда хүмүүжэн ургаһан Дарима басаган хотын 18-дахи буряад хургуули дүүргээд, БГПИ-гэй физико-математическа факультеттэ нуража, эрхимээр дүүргээ.

Багшын түрүүшын алхамууд Шэбэртын дунда хургуулиһаа эхитэй. Зүгөөр бүхы ажалһын намтар Хориин 1-дэхи дунда хургуулитай холбоотой.

50 жэл, зуунай хахад! Дарима Евдокимовна багшаар 50 жэлэй туршада хүдэлөө. 40-өөд гаран жэлэй туршада математика заахын хажуугаар хизаар ороноо шэнжэлэгшын ажал ябуулаа. Нураһан шабинаны багшынгаа ажалһын үр дүн гэршэлнэ: тэдэнһын зариманиинь гэхэдэ, Эрхүүгэй университетэй радио-физикийн кафедрены даагша, профессор, физико-математическа эрдэмэй доктор В.И. Санжин, Костромагай хүдөө ажахын академиин профессор Е.Д. Попов, мүн олон тоото багшад багшанар, врачнууд, архивай хүдэлмэрилэгшэд,

хүдөөгэй, промышленностин ажалшад. Бултыень тооложо барахаар бэшэ.

1962 онһоо эхилжэ, Дарима Евдокимовна үхибүүдээрээ хизаар ороноо шэнжэлхэ хүдэлмэри ябуулахдаа, Хориингоо хургуулин, мүн аймагай хуруинуудай түүхэ, граждан болон Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ дайшалхы ба ажалай габьяа гаргаһан зон тухай баян материал суглуулжа, музей соогоо хадагалжа байдаг. Мүн энэ хүнэй оролдосоор хургуулин хажууда дайнай дүүрэнээр 40 жэлэй ойтой дашарамдуулан, хүшөө бодхоогдонхой. Эндэ дайнай газарта ами наһаяа алдаһан энэ хургуулин шабинарай ба багшанарай нэрэнүүд мүнхэлэгдэнхэй.

Хориин зоной ажабайдалда мартагдахагүй ушар болоо. Хамалган хашалганай үедэ түрэлхидһөө, тоонто нутагһаа бага үхибүүн ябахадань таһараад, зобохо тулихыг хайса үзэн, Хоридо ганса бэе хальмаг яһанай Немаев Петр Санджиевичай хуби заяан эльгэ нимгэтэй Дарима Евдокимовнагай сэдхэл зүрхэ ехэтэ зобоодог хэн. Багшамнай Хальмагай газетэдэ, радиостанцида, мүн республикийн мэдээжэ сондо хэды дахин бэшэжэ гээшэ! Урма зоригоо хухарангүй, тэсэбэртэйгээр лэ энэ ажалаа ябуулаа да. наһандаа хүржэ шадаа: энэ хүнэй түрэн эгэ-шэньринь, зээ басаганиинь олодоо. Аха аргаараа мүнгэ зөөри суглуулжа, Петры Хальмаг руу эльгээжэ, буянтай хэрэг үйлэдөө хэн даа.

Дарима Евдокимовнагай наһанайн хэрэг гэхэдэ, тэрэнэй байгуулан түрүүшын Үндэһэтэнэй хургуулин музей болон. Бүрэнхышгэ һэрюун музей ороходоо, нэгдэхэ зал соо Хориин хургуулин хүгжэлтын

замыг харуулан Анагай приходской училищи, II шатын, туршалгын 7 жэлэй хургуули, ШКМ тухай, мүн нураһан шабинар ба мэдээжэ багшанарай жэшээтэ ажаябадал харуулан стэндүүд бултанай һонирхол татадаг. Советскэ Союзай Герой Дарма Жанаевна эхилээд, үхибүүн зандаа дайнай газарта алдалан унаһан шабинарай дайшалхы габьяа гэршэлһэн дүрэ зурагууд, дневнигүүд, сэгшүүд, үнэмшлэгүүд, хайра шагналнууд хэнэй сэдхэл хүдэлгэхэгүйб да! Хоёрдохи зал соо дайнай үлүүлээрхэ үе саһаа эхилээд, мүнөө боложо байһан һонин үйлэ хэрэгүүд, габьяата хүнүүд тухай данса барагдашагүй олон.

Багшын хэжэ байһан хэрэгын дууһагүй ехэ. Январин 24-дэ, хургуулин түрэн үдэртэ зориулан, дүрбэдэхиеэ «Борголовой уншалганууд» гэнэн эрдэмэй-практическа конференци үнгэрнэ. Энэ һайндэртэ элдэб газарһаа айлшад ержэ, директорнуудээр, тэдэнэй орлогшодоор хүдэлһэн багшанарта соло дуудадаг гээшэ. Энэ конференциин дүнгөөр номууд хэблэгдэнхэй.

Д.Е.Болдонова түүхын багша Г.Ц.Цыреторова хоёр Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай дүүрэнээр 65 жэлэй ойдо зориулжа, «И пусть поколения помнят» гэнэн ном хэблүүлэн гаргуулаа. Туд ном соо дайнда хабаадаһан нурагшад ба багшанар тухай бэшгэдэнхэй. 1945 ондо энэ хургуули дүүргэн экономика эрдэмэй кандидат В.П.Мананникова энэ ном уншаад байхадань, тон сэдхэл ханаһан, уярһаншье байха юм. Энэ ном соохи хүнүүдыг хуу мэдэнэб, энэ номоо унтахадань, бодоходоошыг иранаб гэжэ бэшэһэн байна. Мүн энэл жэлдэ хургуули дүүргэн бэлигтэй багша Д.Г.Елизова энэ номыг үндэрөөр сэгнэжэ, авторнуудта ехэ баяр хүргэһэн. Багшын хэнэй хэрэгын, үгэлһэн үгэн олоной сэдхэлдэ хадууданхай гээшэ.

**Ксения ГАРМАЕВА,
Хориин 1-дэхи
хургуулин буряад
хэлэнэй багша,
Буряад Республикын
габьяата багша, арадай
гэгээрэлэй отличник.**

«ЭНЭ НАНАНАЙМНИ ЗАЛУУР»

Эрдэмдэ хургаха ээлтэй, эелдэр болгохонь гайтай гээд Ганжарбын гэгээнэй намтар соо бэшээтэй байдаг. Эелдэртэ нураагүй баарһан, элдүүриггүй түүхэй арһан гүүлэжэ ябахадань тула, үхибүүн наһанай үедэ ехэхэн ажал хэгдэхэ ёһотой.

Гүлмэр залуу үетэндэ залаа боложо, ударидажа, дүнгэжэ, гомдолын тараажэ, сэдхэлһын уяруулжа, урма зоригын бүхэжүүлхэ шадалтай мэргэжэлтэд хэрэгтэй даа. Тэдэнэй тоодо хүдөө нутагаа бусажа, түрэл хургуулидаа, түрэн тоонтодоо бэлиг шадабария хубалдаха хүсэлтэй ажаллажа байһан Жалсанова Юлиана Дашадоржиевнатарай арад зоноо танилсуулаха дуран хүрэнэ.

- Сэлгээ һайхан Яруунын гурбан голой бэлшэртэ Эгэтын-Адаг нутагта эртэ зунай үглөөгүүр энэ дэлхэйдэ түрэхэдэ, Үүрэй Солбон мүшэн үрээлээ хүртөөһэн байгаа гү?

Эршэ гэрэл түгэлдэр эрмэлзэл бүхэнш бүтээсэтэй байха гэжэ туяараа гү? - гээд эжын басаганайнгаа мүнхэлэн

түрэн саг, нангин һайхан тоонтыень дурсадаг.

Хүн болохо баһаа гэдэгтэл, Юля басаган эхэ эсэгийнгээ ажалдаа ябахадань, 70 гараһан нагаса эжынгээ харууһан соо ясли-сад гэжэ мэдэнгүй, маани-мэгзэмэй үршөөл доро шатай шатар наадаһаар, таниха, һонирхохо мэдэрэлтэй болоһон.

Зургаа наһатайдаа Улаан-Үдэдэ багашуулай хоорондо шатар нааданда хабаадажа, республикийн 10 дахин абарга болоһон Лубсама Аранзаевна Гармаевагай гарһаа бэлэг абажа урмашуулагдаһан.

Энэ шадабария Бурядай гүрэнэй университетэй оюутан ябахадань мүлжэ, түрэн эсэгийнгээ мүнхэ дурасхаал болгожо, 30-аад жэлдэ хэжэ ябаһан шатарай кружок мүнөө хүтэлбэрилнэ. Түрэн эжы-

нгээ, биологи ба химиин багша Доржиева Бутидма Цыбикжаповнагай "Агаар, уһан, газараар бээ нэргээгүт" гэнэн хүдэлмэри дээрэ ажаллажа, үхибүүдэй һуралсалда ехэхэн нүлөө орууһан юм. Энэ хэдэн жэлдэ хэгдэн ажаларнь Юля 10-дахи класһаа һонирхожо, удха шанартай шэнжэлгэнүүдыг хэжэ, республикийн хэмжээнэй нурагшад эрдэмэй ажалнуудта хабаадаг байһан.

Бурядай арадай поэт Цырендулма Дондогой "Гурбан голой бэлшэртэ" гэнэн ном соогоо иигэжэ бэшэһэн байдаг: "Намдагай Доржын гуша басаган, 2000 ондо хургуулиа мүнгэн медалаар дүүргэн Жалсанова Юлианын нагасанар тухай бэшэһэн шүлгэлэмэл очеркыг зориута энэ ном соо оруулбаб". Энэнь хадаа Юлиана Дашадоржиевнагай уран гуурһанай шадабери гэршэлнэ.

Юлиана хадаа 2005 ондо улаан дипломоор университет дүүргэжэ, психолог мэргэжэлтэй болоод, түрэл кафедрингаа ассистентээр ажалай намтараа эхилһэн юм. 2008 ондо түрэн эсэгийнгээ наһа барахада, бүхэли наһандаа хэжэ ябаһан ажалһын даган абажа, хэгдээгүй үлэнхэ сэдхэлһын бодол, түсэбүүдынь нэргээн, бодхоон үргэлжэлүүлхээ түрэл нутагаа бусаа бшуу. Мүнөө Юлиана Дашадоржиевна дүршэл ехэтэй багша болонхой. "Педагогическая элита Бурятии" гэнэн республикийн харалганда

лауреат болоһон, 2009 ондо үхибүүдэй зунай амаралтын лагерьнуудай дүнгөөр республика дотор "За толерантность детей" гэнэн шэглэлээр 3-дахи һуури эзэлээ бэлэй. "Эрхим багша-2010" гэнэн конкурсно эрхимүүдэй тоодо ороо хэн. Тэрэ өөрөө иигэжэ хөөрөн: "Үбгэн аба, түрэн эхэ эсэгэни багшанар, дайнда баатарлиг үхэлөөр унаһан нагасамни багшын институтһаа мордохон юм. Минии багшын мэргэжэл шэлэгэ - уг гарбалаймни табисуур, энэ наһанаймни залуур гэжэ тоолодогби".

Наһан залуу, хэжэ бүтээхэ хэрэгүүд олон, түрэл тоонто нутагайнгаа хүгжэлтэдэ мүр сараа үлээхэ түсэбтэй, эдир үетэнөө эелдэр болгохо үйлэ хэрэгтэ шуумай ороһон Эгэтын-Адагай хургуулин хүмүүжүүлгын талаар директорэй орлогшо Юлиана Дашадоржиевна Жалсановае Гуа-Сэсэн хатан гэжэ ёһотойл нэрлэхээр гээшэ бээ.

Дарима ОЧИРОВА.

Понедельник, 4

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time (06.00 to 04.45) and Program Name (e.g., «ДОБРОЕ УТРО», «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА», «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»).

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time (06.00 to 02.25) and Program Name (e.g., «УТРО РОССИИ», «ТОК-ШОУ «С НОВЫМ ДОМОМ!»).

Main program grid for Monday, 4th. Columns: Time (03.35 to 20.00), Program Name (e.g., «КУЛЬТУРА», «ЕВРОНЬЮС», «НАБЛЮДАТЕЛЬ»), and Time (11.45 to 20.00).

Main program grid for Monday, 4th. Columns: Time (20.30 to 14.25), Program Name (e.g., «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА», «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»), and Time (20.30 to 14.25).

Main program grid for Monday, 4th. Columns: Time (17.05 to 05.25), Program Name (e.g., «ДЕЛО БЫЛО В ГАВРИЛОВ-КЕ-1», «РЕПОРТЕРЫ»), and Time (17.05 to 05.25).

Main program grid for Monday, 4th. Columns: Time (17.05 to 05.25), Program Name (e.g., «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА», «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ»), and Time (17.05 to 05.25).

Вторник, 5

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time (06.00 to 04.00) and Program Name (e.g., «ДОБРОЕ УТРО», «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА», «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»).

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time (06.00 to 00.55) and Program Name (e.g., «УТРО РОССИИ», «ТОК-ШОУ «С НОВЫМ ДОМОМ!»).

Main program grid for Tuesday, 5th. Columns: Time (01.55 to 11.40), Program Name (e.g., «КУЛЬТУРА», «ЕВРОНЬЮС», «НАБЛЮДАТЕЛЬ»), and Time (12.40 to 11.40).

Main program grid for Tuesday, 5th. Columns: Time (12.40 to 13.10), Program Name (e.g., «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС», «МИРОВЫЕ НОВОСТИ»), and Time (12.40 to 13.10).

Main program grid for Tuesday, 5th. Columns: Time (17.05 to 05.35), Program Name (e.g., «ДЕЛО БЫЛО В ГАВРИЛОВ-КЕ-1», «РЕПОРТЕРЫ»), and Time (17.05 to 05.35).

Main program grid for Tuesday, 5th. Columns: Time (17.05 to 05.35), Program Name (e.g., «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА», «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ»), and Time (17.05 to 05.35).

Среда, 6

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time (06.00 to 22.30) and Program Name (e.g., «ДОБРОЕ УТРО», «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА», «ЖИТЬ ЗДОРОВО!»).

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time (06.00 to 22.30) and Program Name (e.g., «УТРО РОССИИ», «ТОК-ШОУ «С НОВЫМ ДОМОМ!»).

Main program grid for Wednesday, 6th. Columns: Time (23.30 to 18.40), Program Name (e.g., «СРЕДА ОБИТАНИЯ», «ТУРИСТЫ И АФЕРИСТЫ»), and Time (22.00 to 18.40).

Main program grid for Wednesday, 6th. Columns: Time (19.25 to 07.30), Program Name (e.g., «МОЯ БОЛЬШАЯ СЕМЬЯ», «ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС»), and Time (19.25 to 07.30).

Main program grid for Wednesday, 6th. Columns: Time (07.30 to 01.00), Program Name (e.g., «ИСКУССТВА», «РЕНО КАПЮСОН»), and Time (07.30 to 01.00).

Main program grid for Wednesday, 6th. Columns: Time (07.30 to 01.00), Program Name (e.g., «ТОЧКА ЗРЕНИЯ», «М/Ф»), and Time (07.30 to 01.00).

Уран зохёолшо, поэт Владимир Константинович ПЕТОНОВОЙ 80 жэлэй ойдо

АЖАЛША АРАДАА, НЮТАГАА МАГТАН СУУРХУУЛҮАН

Манай "Буряад үнэн" газетын редакциин байшангуудта (түрүүн Ленинэй үйлсын, хүүлдэнь Каландаришвилиин үйлсын) мэдээжэ поэт Владимир Петонов энеэбхилхээр ходол орожо, шэнэ зохёолнуудаа, шүлэгүүдээ асардаг, һониноо дуулгадаг, бэлигтэй һурган хүмүүжүүлэгшэд, поэдүүд Цырендулма Цыреновна Дондогойдо, Булат Намдакович Жанчиповта номуудаа харуулхаа саг үргэлжэ ерэдэг бэлэй.

Нэгэтэ Цырендулма Цыреновнатай һуужа байхадамнай, ехэ зүрхөө хүдэлгэһэн шэг шарайтай 65-дахи кабинетэмнай орожо ерэмсээрээ, "битнай баяртай мэдээсэлтэйб: түрэл Буряад-Енгүүд нютагаймнай нэгэ үйлсэдэ 70 наһанайм ойн хүндэлэлдэ нэрием үгөө" гэжэ омогорхон мэдээсээ һэн. Сасуутан эгшэ поэднай балай тоожо үгөөгүй, юрэл шагнаад һуугаа бэлэй. Харин бинь ехэ баясажа, "ёһоор лэ гүб даа, нэрэтнай түрэл нютагтаа мүнхэрхэнь гээшэ" гэз хэн хаб, тийн гарын адхаа һэмби. Үнэхөөрөө, Эрхүүгэй областиин Усть-Ордын национальна

округой Буряад-Енгүүд тоонтоёо бүхы наһаараа шүлэг, дуунууд, зохёолнууд соогоо магтан суурхуулһан, хори-буряад хэлэндэ түргөөр һуран, зохидоор бэшэдэг байһан юм. 1932 ондо түрэн эрээдүйн поэт түрэл нютагайнгаа дунда һургуули дүүргэһэнэй удаа Алзамайн леспромхоздо хүдэлөө, авиаучилищидо һураа. Эрхүүгэй гүрэнэй университетдэ һуража гараа, бэлигтэй зонтой, нэрлэбэл, Анатолий Преловский, Борис Ланин, Валентин Распутин, Александр Вампилов, бусадшы зонтой һураха үедөө танилсаһан, "Советская молодежь" газетэдэ, "Молодая Ангара" суглуулбаридо, республиканска хэблэлдэ эхин зохёолнуудаа гаргаһан юм. "Ветер с Байкала" (1959 он) гэхэн шүлэгүүдэйнгээ түрүүшын суглуулбари, харин Москвада 8 поэтическэ суглуулбари хэблэһэн бэлигшадбаритай В.К.Петонов оронойнгоо, бүхэдэлхэйн литературыин классигүүдэй зохёолнууды түрэл буряад хэлэн дээрэ оршуулаа.

Уянгата үгүүлэлһээ эпическэ шүлэглэмэл роман хүрэтэр бэшэжэ, "Газарай татаса" гэхэн анха түрүүшын шүлэглэмэл буряад роман (локомотив вагон-заһабарилгын заводой барилга тухай) бүтээжэ, буряад поэзиин тематика, жанр үргэдхэһэн байха юм. Москвада, Ленинградта, Свердловскдо, Алматада, Эрхүүдэ үнгэргэдхэһэн "Буряад литературыин декадануудта", үдэрнүүдтэ эдэбхитэй хабаадаһан мэдээжэ поэт, прозаик, редактор-бүридхэгшэ: "Антология бурятской поэзии", "Меткая стрела" (үльгэрнүүд), "Поэты 20-х годов", бусад номууды хэблэлсэһэн юм. Усть-Ордын округой 50 жэлэй ойдо "Песни Усть-Орды" гэхэн анто-

логи барлаһан габьяатай байна. Суута композиторнууд Б.Ямполов, Д.Аюшеев, Ж.Батуев, Б.Цырендашиев, А.Андреев, С.Манжигеев, Ю.Ирдынеев, бусад композиторнуудтай олон дуу бэшээ.

Владимир Петоновой зохёохы ажал соо хүдэлмэришэн ангиин темэ үргэнөөр харуулагданхай. «Электро-гагнууршан», «Алхашад», «Литейкэ соо», «Индустриальна пейзаж», «Улаан-Үдэ», "Шанга татаса", бусад шүлэгүүд соо ажалша зоной образ ялас гэмэ хурсаар тобойлгон харуулагданхай байна. Электрик Алёша, вагон-заһабарилгын заводой мастер Анисин, түрүү хүдэлмэришэн Оширов, вахтер Ивановна, бусаддай образууд ажалай геройнуудтай танилсуулна.

Буряад оронойнгоо үндэһэн соёл, ёһо заншалтай, ёһо гуримтай, байгаагийн һайхантай, алдар Байгалтай шүлэгүүд, поэмэнүүд, расказууд, прозо соогоо танилсуулһан бэлигтэй поэдэй зохёолнуудта мэдээжэ шүүмжэлэгшэ Ю.Л.Прокушев үндэр сэгнэлтэ үгэжэ, "Би орон соогоо оло ябааб, зүгөөр би Буряад орон ошоогүйб, тиибэшы Петоновто баяр хүргэнэб, юуб гэхэдэ, тэрэнэй поэзиин ашаар түрэл хизартайнь танилсааб ..." гэжэ Москвада зохёохы ажалыень зүбшэн хэлсэлгын үедэ хэлэһэн байха юм.

"Земля притяжения" гэхэн эпическэ романиень "Литературна Россия" Москвагай шүүмжэлэгшэ Искра Денисова һайн талаһаань сэгнэжэ, түүхэдэ, арадай ёһо заншалда түшэглэһэн шүлэглэмэл роман гэжэ тэмдэглээ.

Уянгата зохёолнуудыень абажа харабалнай, ажабайдалай ёһо заншал, Эхэ-байгаагидаа хүгэдэдэг урданай ёһо гурим, һайхашаалга гол

һуури эзэлнэ. Эхэ ороноо магтан дууладаг "булжамур" болохо хүсэл шүлэгүүд сооһоонь элирхэйлнэбди.

Поэдэй уянгата сонедүүдэй баглаа ("Держава ранних жаворонков") һүүлэй үеын Буряад ороной образдо, БАМда хүдэлһэн залуушуулай батаршалгада зорюулагдана. Һүүлэй жэлнүүдтэ бэшэгдэһэн бөө шажанда зорюулагдаһан түүрээлгэнүүдынь уншагдай анхарал татана. Байгалия, Байгалаа аршалан хамгаалхаяа хүсэһэн поэдэй

зүрхэ сэдхэхэлы мүнөө үеын экологическа байдал зобоон байха юм. Уһаар, газарар, галаар түүрээһэн алдарта поэт ерээдүүдэ түрэл нютагаа, тала дайдаа, уһа голоо аршалан хамгаалжа байхыень бултанда захиһан байха юм.

Бэлигма ОРБОДОЕВА,
журналист,
Буряад
Республикын
соёлой габьяата
хүдэлмэрилэгшэ.

ПОЭДЭЙ ҮДЭР

Уран шүлэгшын үдэр,
Эмниг хурдан хүлэгтэл,
Ульгамаар ерэдэг үтэр,
Ураар эдэлэн шүлэгтэнь.

Унаган жороогоо
боожолон,
Утаһан торгон элшээр,
Аадар – дуугаа гоожуулан,
Ажалаа магтана бэрхээр.

Аян замдаа мордоходоо,
Алтан дугаг – һолонгодоо
Хонхолон уяжа шүлэгөө,
Хүллэнэ поэт Үдэрөө.

Абамни намдаа үгөө һэн
аманай хурса хэлэ,
хэлэнэй хурдан хүүр,
хүүрэй шанга эршэ,
эршын илама һанаа,
һанаанай һайхан зугаа.

Эжымни намдаа
түхөөгөө һэн
эрын хатуу заншал,
заншалай илдам энэрхэл,
энэрхэлэй инаг дүлэ,
дүлэнэй гол бүлэ.

Нютагни намдаа
бэлэглээ һэн
Наһанай тулама жаргал,
Жаргалай бүхэ заяа,
Заяанай һайхан төөриг,
төөригэй дээжэ – дура,
дуранай харюу – ураг.

Эхэ оромни юу үгөөб?
Ехын ехэ уялга,
уялгын мүнхэ захяа,
захягай дардам харгы,
харгын ута талаан,
талаанай баглаа залаа.

Абаһамни угаа ехэ,
үгэһэмни –
шэгшын зэргэл,

үе наһандаа үритэйб,
үритэй хадаа хүсэтэйб!
1964.

***

Хүдэлмэришэн хүндэ
дуратайлди,
Хүдэлнэбди бидэ
зүүдэндээшы.
Гүрэнэй хүзүүн дээр
хэээдээшы
Гаража һуугаашанда
харатайлби.

Витезслав Незвал.

ҮНДЭР ТҮРЭЛТЭ

ХҮДЭЛМЭРИШЭН АНГИ

Үндэр түрэлтэ
хүдэлмэришэн анги,
хүдэр балсандаа хүсээ
зангиданги,

хүмүүнии һаруул замаар
ябаналди,
коммунизмын дардам
харгыгаар дабшаналди.

Үйлэдбэриин гуламта
сахигшад гээшэлди,
үй түмэн ажалшаддай
үрмэ дээжэлди.

Хубияа гартаа балтадал
баринхайбди,
хуули засагай жолоодо
жагсанхайбди.

Дүүдээ – таряашандаа
угаа эмээхэйбди,
Дүүрэн сэдхэлтэ эгшэ –
сэхээтэнтэйбди.

Хаанай хуулиие
хүмэрюулэн хаяабди,
харгыһаа ямаршы
дайсадые зайсуулаабди.

Замбиин зулайда дамжан
гараабди,
зула-мүшэдые носсожо
табьяабди.

Арадтаа хэрэгтэй
зүйлнүүдые дархалнабди,
абарга ехэ мурэнүүдые
ургалнабди.

Зугаа дуугаа хүнды
хоолойгоор
замбиин шэшэртэр
татанабди сортоотойгоор.

Дэлхэйн найдамтай
тулгуури болонобди,
дайн сэрэгые саража
хоринобди.

"Үндэр түрэлтэ
хүдэлмэришэн" нэрэтэйбди,
Улад зондо хүндэлүүлхэ
эрхэтэйбди.

1964

¹Сэхээтэн - интеллигенци

Владимир ПЕТОНОВ

Мухар-Шэбэрэй аймагай 85 жэлэй ойдо

СЭСЭГЛЭН ҺАЛБАР ҺАН ГАЛТАЙМНАЙ

Гансал шамая дурдан байнаб, Галтаймни!
Гансал шамтаяа үе мүсэ, шуһамни!
Гансал шимни ходоодоол минии зүрхэндэш!
Гансал шимни шүлэгэйм дээжэ мүрнүүдтэ!

ТООНТО НЮТАГАЙМ ТҮҮХЭНЭЭ

Тоонто нютагайнгаа түүхэ тобойсор хөөрөжэ үгэхэм гү? Түрэнэн үдэнэн Галтайнгаа түүхэ мэдэхээ битнай нилээн лэ удаан нургуулингаа музей соо һуугааб, нютагайнгаа наһатай үбгэд, хүгшэдһөө элдэб юумыень һуража, бэшэжэ абааб. Олон һонирхолтой юумэнүүдые дуулааб, шагнааб, гайхааб.

Үлгы тоонтынгоо түүхэ мэдэхэ болоһондоо би ехэ омогорхожо ябадаг болонхойб. Агшанга, Агшангын-Адаг, Баруун-Добо, Шулуута, Ганса -Хуһан, Бажагарай эбэр, Хошхоног Нуга, Шэбэртэ Гээгэ, Шэнэ Хотон, Эрээн Хүтэл, Басхалдайн эбэр, Удаалзай, Бархан Ара олон газар байранууд хамтаржа, нэгэн боложо, Галтай һууримнай тогтоһон намтартай.

1929 онһоо эхилжэ, коллективизаци байгуулгын ажал эмхидхэгдэжэ эхилээ. Эндэ тэндэ коммуна, артель, ТОЗ бии боложо эхилһэн саг. Заган нютагта түрэнэн партизан К.Л.Денисов Мухар-Шэбэрэй аймагай ажалша зониие суглуулжа, тэдэнтээ хамтын ажал ябуулжа, аяар арбан колхоз бодхоһон байна. Тэрэл ондо Галтай һууринда «Улаан Галтай» гэнэн коммуна ба Агшанга байрада «Потребкооперация» гэнэн артель тогтоогдобо. Эдэ хоёрнай 1930 ондо эблэржэ, Сталиной нэрэмжэтэ колхоз болоһон байна. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда нютагһаамни 63 хүн албанда ошоһон. Сталиной нэрэмжэтэ колхозой ажалшад үдэр һүнигүй хүдэлжэ, ехэ багагүй ажалда бээе үгэжэ, түрэл колхоздоо, Улаан Армидаа аргагүй ехэ туһа хүргөө.

1961 ондо Харгаһата, Галтай, Улаан Туяа, Калиновка, Дээдэ һутай г.м. хэдэн багахан тосхонууд хамтаржа, «Знамя Ленина» гэжэ колхоз тогтообо. Тэрэ нэгэдэмэл колхозой түрүүлэгшээр Цырен-Дондок Семёнович Семёнов һунгагдаа.

“ГАЛТАЙ” ГЭНЭН НЭРЭ ХААНАҺАА БИИ БОЛООБ?

Үргэн Түгнын талын хүйһэн дээрэ Галтай нютагни нэмжынхэй.

Баянхан хэшэгтэй Галтаймнай Бурядай үршөөл тахилтай юм.
Богдо хаан Чингисэй ундалһан Булагай домто уһатай юм,
 - гээд Галтай нютагаймнай

гимн соо хэлэгдэнэ. Энэ гимн манай нютагай дууша поэт Бата-Мүнхэ Дамбаевич Гончиков бэшэ.

Дуунайнь үгэнүүд гүнзэги түүхэтэ удхатай. Үльгэр түүрээгшэ, зохёолшо, онтохошо Соли Цыремпилова ба Гончик Эрдынеев хоёрой хэлэгшээр энэ горхоной эрьедэ 1177 оной намар Байгалай зүүн талаар аргагүй удха шартай үйлэ хэрэгүүд болоһон байна. Тиихэдэ Чингис хаан 6000 сэрэг толгойлон, баряанда байһан һамгаяа аршалжа, Сэлэнгэ, Хөлго, Түгнэ голнуудаар һууһан мэргэдүүдтэ довтолжо, бута сохиһон түүхэтэй.

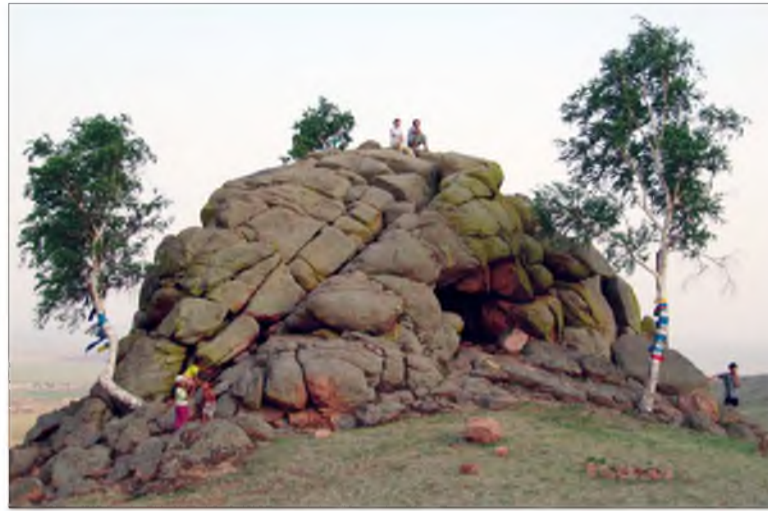
Нүгөөдэхи түүхээр, Чингис хаан Галтайн Бажгар хадын үбэртэ саг зуурын үргөөдэ амарһан гэдэг. Тиигэжэ олон сэрэгшэдэй тогоошодой галнууд бишыхан Хошхоног Нуга голой эрье зубшан хэдэн үдэрэй хугасаа соо бадараа бэлэй. «Монголой нюуса тобшо» гэнэн ном соо 109-113-дахи параграфууд соо энээн тухай бэшэгдэнхэй.

НЮТАГАЙМ МҮРГЭЛТЭ ГАЗАРНУУД

Галтай голой баруун эрьенээ үндыһэн Бажгар-хадын нэмэридэ «Үргөөн Шулуун» гэжэ алдартай, мүргэлтэй, һэеы гэрэй түхэлтэй шулуун байса бии юм. Агы нүхэн сонь хуушанай бэшэг байдаг. Хабсагайн досоо тээхи ханадань «Ум-аа хум» гэжэ бэшэгдэнхэй. Түбэд хэлэнһээ оршуулханда: «Хүнэй хэлэн нэгэ һайн хэрэг 108 дахин олошордог» гэнэн удхатай. Хабсагайн орой өөдэ мүлхижэ гараһан хүнэй нүгэл арюудхагдажа, 13 баруунай бурядай бурхад тэрэ хүниие дали дороо муу юумэнһээ халхалжа ябахэ гэжэ эртэ урда саһаа хойшо мүнөөшье болотор манай эндэхи зон хүгэдэн байдаг юм.

ШУЛУУН ГЭР

Үшөө тиихэдэ Бархан шүтээнэй зүүн хойно Бажгарай Үбэртэ «Табан хурган» гэжэ шулуун бии. Тэрэ шулуун баруун гарай табан хурганай тэнгэри өөдэ харбайн, абарал

гүйһан шэнги янзатай байдаг. Урданай домог түүхын ёһоор, мэргэдүүд монголнуудта хүнөөлгэхэдөө, тэнгэри бурханаа гомодхоогоо хабди гэжэ абарал гуйжа бүтээһэн юм гэлсэгшэ һэн. Энэ шулуунда тон адли зүүн гарын Монголдо бии юм гэжэ арад зон хэлсэдэг. Мүнөө «Табан хурганда» жэл бүри «Тэнгэри» бүлгэмэй ударидалгаар ехэ тайлган боложо, арадай хубида ехэ нүлөө оруулагдадаг.

ТАБАН ХУРГАН

Эгээ үндэр Сагаан Дабаан гэнэн оройниинь Галтайһаа баруулжаа, Даша-Гасал Ноён гэжэ нэрэтэй, үгышые һаа, «Шаманка» - Түгнын хори бурядуудай мүргэлтэ ехэ газар. Чингис хаанай үшөө довтолжо ороогүй байханда, гурбан мэргэд угай аха дүүнэр энэ хадын эзэндэ хүн бүхэниинь нэгэ нэгэ тарган эрье үргэл болгон баридаг байгаа гэлсэгшэ. Мүнөөшье болотор энэ ехэ мүргэл гансал бэһэтэйшүүл хадада гаража тахидаг заншалтай.

Соли Цыремпилова ба Гончик Эрдынеевэй хөөрөөгөөр, тэндэ Чингис хаан Бортэ

һамгантаяа амардаг байһан. Галтай оршон тойрон гайхамшагта газарнууд олон даа. Агшангын аршаанаар яһа уһанай үбшэн, хоолой хото эмшэлдэг. Үшөө манай эндэ гараар малтагдаһан үһалалгын ханааб бии. «Монгол ханааб» гэжэ нэрэтэй. Үльгэр түүрээгшэ Д.Ц.Цыдыпов энэ ханааб тухай иигэжэ хэлээ: «Урда сагта тэндэшни монголнууд байгаа. Адууһа малаа үһалхын тулада Баян Гол гэнэн байраһаа Галтай хүрэтэр ханааб малтажа, уһа ябуулһан байна». Тэрэ саһаа хойшо мүнөө үе болотор тэрэ ханаабай уһаар манай галтайнхид сабша-

лангуудаа үһалжал байдаг. Үшөө эндэхи зон Мунхан, Бархан, Дэлгэр Хангай, Бажгар хаан, Хаан Жаргаланта гэнэн мүргэлтэй газарнуудтай. Мунхан ба Хаан Жаргаланта гэнэн хаданууд дээрэ субарганууд бодхоогдонхой. Жэлһээ жэлдэ Жаргаланта хада дээрэ обоо тахилган, уншалга, Даши-Чойнхорлин гэжэ Түгнын дасанай сурхарбаан наадан үнгэргэгдэдэг.

ТҮГЭСХЭЛ

Сэсэглэн һалбарһан Галтаймнай Сэлгээхэн Түгнын хойморой юм.
Сэдьхэлээр сэбэрхэн хүүгэднай Сэсэнхэн хурса бодолтой юм

- гэжэ минии нютагаархид дуулан байдаг. Энэнь тон зүб гэжэ һанадагби. Галтай һууримнай Мухар-Шэбэрэй аймагуудай бага тосхонуудай тоодо ородог. Багашье һаа, нютагни олон үргэлтэ түүхэтэ газарнуудаараа, ажалша зоноороо суурханхай. Нютагаймни түүхэ домогууд ехэ һонирхолтой, нургуулин музей соо хадагалагданхай; урда саһаа хойшо мүнөө болотор сахигдажа, хадагалагдажа, гамнагдажа байдаг гар бэшэгүүдые бии.

Гэрэлма ЦЫДЫПОВА, Галтайн дунда нургуулин 5-дахи ангиин һурагша.
Багшань Янжима ЦЫБИКОВА.

Ан амитадай
аймаг тухай үгүүлэл

БААБГАЙ ХҮДЭРИ ХОЁР

Эрид хабсагайн орой дээрээ, ута шэнэнэй хажууда хүдэри зогсож байба. Энэ хадаа гүрөөнэй түрэлэй, утаашаа метр тухай, далаад сантиметр үндэр, эбэргүй амитан юм. Тэрэ байгааша хүдэри юунһээб даа айһан хэбэртэй, тогтожо ядана, тархинь иишэ тишээ эрьелдэнэ. Тиигэжэ байтараа, хабсагайн эрмэг дээрэ туласа ошоод, доошоо халта харан сасуу, 40 метр тухай гүнзэги хабшал руу хүрэшэбэ. Тархияа хойшонь хинсайлгажа, хүлөө дороо эбхэнхэй. Аяар доро ошоожо, биса унахань гэнэй, хабсагайн эрид гэгшын ташалан хажууһаа арай бултайһан бишыхан тэбсэг дээрэ тэб буугаад, хүдэлхээ болишобо. Дээшээ харана.

Удангүй хүдэриин хаяхан байгша гартарта баабгай гаража ерээбэ. Аманиинь ангайшанан, даахиршанан ноһотой юумэ

аахилжа байна. Доошоо шагаажа харажархёод, хойноһоонь бууха гэжэ туршаба. Хабсагайн мэлшгэр хажууда аһасалдаха гэхэ бүри ямаршые арга байбагүй. Баабгай доошоо буугаад, хүдэри тээшэ дороһоонь аһажа ябатараа, гурба метр тухай дээрһээ халтиран, шулуун дээрэ унашаба. Үбдөө хаш даа. Шангаар хашхараад, үбдэһэн газараа эгээл хүндэл адляар эльбэнэ. Дээшээ харана.

Тиигэжэ байтараа, нэгэ һанал досоонь ороо ха, баһа ондоо газарта ошоожо, иигэн тиигэн дээшээ аһажа, хабсагай дээрэ гараба. Тиигээд тэндэ хэбтэһэн шэнэнэ тэбэрээд, хабсагайн эрмэгтэ абаашажа, узуураарнь хүдэриин дээрһээ түлхижэ оробо. Модониинь хүдэри дээрһээ тудажа унахаар бэшэ байба ха. Тэрэнээ үргэжэ, сэхэ дээрһээ болгожо заһаба. Тиигээд лэ тэрэнээ тэбэриһэн зандаа хойто хүл дээрээ бодожо ерээд түлхибэ. Түлхинэл, түлхинэл. Тиигэжэ байтарынь модонийн узуур диилэжэ, хабсагай руу хүнтэршэбэ.

Баабгай модоёе табижа үрдингүй, модонтоёо доошоо ябалсашаба. Дүшэн метр дээрһээ шулуу сохижо унахадаа баабгай юун бололтойб даа. Хүдэри доошоо баабгайн хойноһоо нэгэ хараад, дээшээ гаража, ой руу орошобо.

Л.ЛИНХОВОИНОЙ "Лодон багшын дэбтэрһээ" гэнэн номһоо.

Шираб-Нимбу ЦЫДЕНЖАПОВ БУРЯАД-ОРОД ФРАЗЕОЛОГИИН ТОЛИ

А

«А» үзэг - эрдэмэй дээжэ, аяга сай - эдээнэй дээжэ - с буквы «а» начинается наука, а с чашки чая - еда.

Аарса гаргаха — варить пишу из кислого молока и муки.
Аяма халуун — невыносимая жара. Компонент аяма данного сочетания могло образоваться от глагола ааяха «гудеть».

Аба гэхэдэ альгаа тодохо, үгэ гэхэдэ үтэр саашалха - когда дают, подставляет ладонь, а когда просят, быстро удаляется.

Аба хайдаг — облавная охота.
Аба эжы — родители (букв. отец, мать).

Абахай саһан — пушистый снег (букв. паук, снег).
Абахайн шүлһэн — паутина (букв. паука слюна).

Абай сагаан хаан — русский царь (букв. батюшка, белый царь).

Абарал буулгаха — пророчествовать (букв. прорицание, спускаться).

Абари һайнта айлда хонохо, ама муута хээрэ хонохо — добряк находит место для ночевки в доме, а тот, кто занимается злословием, проводит ночь в степи.

Абаха танаггүй — куда негодный.
Абая дахажа, ажалда һура — следуя за отцом, учись труду.

Абтаһан үгэнүүд — заимствованные слова.
Абын хүбүүн — ангуушан, эжын басаган — оёдолшон — сын отца — охотник, а дочь матери — швея.

Абья анир — звук, шум.
Абья аниргүй — тихо, беззвучно.

Абья гараха — говорить, издавать звук.
Абья таһархагүй — непрерывно издавать звук.

Абья гаргангүй — бесшумно.
Абья шэмээгүй — тихо, бесшумно.

Абья шэмээн — звук, шум.
Автономно округ — автономный округ.

Автай үгэ — слово автора.
Агта алдабал, баригдаха, ама алдабал, баригдахагүй — если упустить скакуна, то можно поймать, а если упустить слово, то не поймать.

Агтын дундаһаа хүлэг гарадаг, арадай дундаһаа баатар шалгардаг — скакун появляется из табуна, а богатырь выделяется из среды народа.

Агшан зуура — в один миг, мгновенно.
Ада шүдхэр — бес, чёрт.

Адаг муу арба хубилха, алаг шаазгай хори шаханаха — негодяй станеть изменять свое решение десять раз, а сорочка-белобочка будет стрекотать двадцать раз.

Адис абаха — получать благословение.
Адис аршаан — благословение, целебная вода.

Адис үгэхэ — благословлять.
Адис табиха — получать благословение.

Адис хүртэхэ — получать взбучку.
Адли тэгшэ эрхэ — равноправие.

Адли эрхэтэй — равноправный.
Адуу морид — табун, кони.

Адуу захадаха — гнать табун.
Адуунай дэлһэн — укорачивание гривы у лошадей.

Адуунай зэргээр хуугайлха — 1) делать что-либо в силу своих возможностей; 2) по одежке протягивать ножки (букв. табун, степеню, орать).

Адуунһаа хүлэг тодорхо, хүбүүдһээ баатар тодорхо — скакун выделяется из табуна, богатырь появляется среди парней.

Адхаг нэжэгтэ баригдаха — находиться в плену суеврия.

Ажал байдал — жизнь.
Ажал жаргал хоёр аха дүү хоёр — труд и счастье — родные братья.

Ажал хэжэ хүн болодог, арые дабажа хүлэг болодог — совершивший труд, становится человеком, а преодолевший перевал, становится скакуном.

Ажал хүдэлмэри ябуулха — проводить работу.
Ажал хэһэн — аманда тоһон — кто трудится, у того рот в масле.

Ажалаар баяжадаг, архьяр үгырдэг — труд обогащает людей, а водка делает их бедными.

Ажалай үдэр — трудовой день.
Ажалай хүсөөр аман жажалха — благодаря труду рот жуёт.

Ажалда дарагдаха — быть заваленным работой.
Ажалда гараха — приступать к работе.

Ажалда орохо — поступать на работу.
Ажалша хүн арад зондоо хүндэтэй, хүдэлмэришэ хүн хүн зондоо тунһатай — трудолюбивый человек пользуется уважением в народе и приносит пользу людям.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

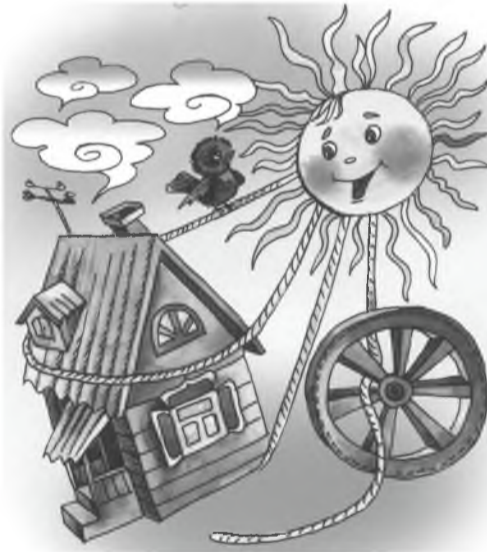
Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

Ажалшадай хүдэлөөн — рабочее движение.

ЛААБАРИНУУД

Газар доро гахай түрээбэ

Газаа - алтан мөөрэнь,
Гэртэ - аргамжын үзүүр.

Баабайн мунгые тооложо ядааб.
Эжын торгон хүнжэлые эбхэжэ
баран ядаабди.

Гал могой газар тойробо.

Бүридхэгшэ Ирина БУЛГУТОВА.
В.ВОГДАНОВАГАЙ зурагууд.

Примечание:

* Буквальный перевод фразеологизмов словаря в сокращенном виде указан как «букв».

(Үргэлжлэлэнь хожом гараха).

Энэ хуудаһа Галина ДАШЕЕВА бэлдэбэ.

Table with columns for time and program details for the 'ТИВИКОМ' channel.

Table with columns for time and program details for the 'СТС «БАЙКАЛ»' channel.

Table with columns for time and program details for the 'НТВ' channel.

Table with columns for time and program details for the '5 КАНАЛ' channel.

Table with columns for time and program details for the 'ДТВ' channel.

Четверг, 7

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with columns for time and program details for the 'ПЕРВЫЙ КАНАЛ' on Thursday.

КУЛЬТУРА

Table with columns for time and program details for the 'КУЛЬТУРА' section on Thursday.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with columns for time and program details for the 'СТС «БАЙКАЛ»' on Thursday.

НТВ

Table with columns for time and program details for the 'НТВ' on Thursday.

5 КАНАЛ

Table with columns for time and program details for the '5 КАНАЛ' on Thursday.

Пятница, 8

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with columns for time and program details for the 'ПЕРВЫЙ КАНАЛ' on Friday.

«РОССИЯ»

Table with columns for time and program details for the '«РОССИЯ»' channel on Friday.

«РОССИЯ»

Table with columns for time and program details for the '«РОССИЯ»' channel on Friday.

АРИГ УС

Table with columns for time and program details for the 'АРИГ УС' channel on Friday.

ТИВИКОМ

Table with columns for time and program details for the 'ТИВИКОМ' channel on Friday.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ', 'ХОРОШИЕ ШУТКИ', 'ШОУ-ПРОГРАММА', 'ВАЛЕНТИН', 'АНГУС, СТРИНГИ И ПОЦЕЛУЙ ВЗАСОС'.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'НТВ УТРОМ', 'ЛИТЕЙНИЙ', 'ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ', 'СЕГОДНЯ', 'СПАСАТЕЛИ'.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'СЕГОДНЯ. ИТОГИ', 'ГЛУХАРЬ', 'ГЕНЕРАЛЫ ХОРОШЕГО ВОЙНЫ', 'ЧУДО-ЛЮДИ'.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ПОЛЕЗНОЕ УТРО', 'ОБМЕН БЫТОВОЙ ТЕХНИКИ', 'ДО БОЛИ', 'СМЕШНО ДО БОЛИ'.

АМАРШАЛГА

ЗАЛУУГАЙ ЗАЛИТАЙ ЗАНДАА...

Байгша оног июниин 2-то Мухар-Шэбэрэй Хушуун-Үзүүрэй дунда гургуулин 6-дахи выпуск (1972 ондо дунда гургуулиа дүүргэгшэд) түрэл гургуулиа дүүргэгээр 40 жэлэингээ ойн баярай уулзалга эмхидхээ байна. Манай гэр бүл энэ баярта ушараарнь суг нураһан нүхэдэ хани халуунаар амаршалан, үрээлэй дээжые хүргэнэбди:

Алтан дэлхэйн жама ёһоор Аглаг нютагтаа түрөөлди. Анда нүхэдөөрөө суг һуража, Аза жаргалтай нүхэсөөлди. Залуугайнгаа зали алдангүй, Замдаа жаргалтай ябаябди. Элүүр энхэ, эбтэй ээтэй, Энхэ амгалан ажанауубди. Үри хүүгэдээ үргэжэ, Үлзы хэшэгтэй, үнэр олон, Аша зээнэрээр баян, Ажабайдалдаа урагшатай Ажаһуухатнай болтогой! Суг нураһан нүхэдтнай. Улаан-Үдэ.

Суббота, 9

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ДОБРОЕ УТРО', 'КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА', 'ЖИТЬ ЗДОРОВО!', 'МОДНЫЙ ПРИГОВОР'.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'УТРО РОССИИ', 'ТОК-ШОУ С НОВЫМ ДОМОМ!', 'ТОК-ШОУ О САМОМ ГЛАВНОМ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ВЕСТИ В СУББОТУ', 'ХРОНИКИ ИЗМЕНЫ', 'ФУТБОЛ. ЧЕМПИОНАТ ЕВРОПЫ'.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ЕВРОНЬЮС', 'ВСТРЕЧНЫЙ', 'ЛЕСНОЙ ДУХ', 'КОТЭ МАРДЖАНИШВИЛИ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ВИЗИТЕРЫ', 'СЛЕПАЯ ЛЮБОВЬ', 'КАК ГОВОРИТ ДЖИНДЖЕР'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'МИРОВЫЕ НОВОСТИ', 'КУНГ ФУ ПАНДА'.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ', 'ЗУРХАЙ', 'ГОРОДСКИЕ ИСТОРИИ', 'ПРО-НОВОСТИ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'КАРТА', 'ЗУРХАЙ', 'ДЕТЕКТОР', 'ОСЕННИЙ ДЕТЕКТИВ'.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include '«МСТИТЕЛИ. ВЕЛИЧАЙШИЕ ГЕРОИ ЗЕМЛИ»', 'МУМИЯ', 'ПАПИНЫ ДОЧКИ'.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'НТВ УТРОМ', 'ЛОТЕРЕЯ ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ', 'ЖЕНСКИЙ ВЗГЛЯД'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'НОВАЯ ЖИЗНЬ СЫЩИКА ГУРОВА', 'ПРОДОЛЖЕНИЕ «РУССКИЕ СЕНСАЦИИ»'.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'СЕИЧАС', 'МОМЕНТ ИСТИНЫ', 'УТРО НА 5', 'МОЛОДОЖЕНЫ'.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ПОЛЕЗНОЕ УТРО', 'ОБМЕН БЫТОВОЙ ТЕХНИКИ', 'ТЕЛЕФОН ПОПОЛАМ'.

Воскресенье, 10

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', 'НЕДЕЛЯ В ГОРОДЕ', 'ВЕСТИ', 'ЭСПЕДИТОРА ТАЙНОЙ КАНЦЕЛЯРИИ'.

«РОССИЯ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'СУЕТА СУЕТ', 'ВСЯ РОССИЯ', 'САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ВЕСТИ-БУРЯТИЯ', 'НЕДЕЛЯ В ГОРОДЕ', 'ВЕСТИ', 'ЭСПЕДИТОРА ТАЙНОЙ КАНЦЕЛЯРИИ'.

КУЛЬТУРА

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ЕВРОНЬЮС', 'ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВОМ', 'ОБЫКНОВЕННОЕ ЧУДО'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС', 'ПОГОДА', 'РАЗБОЙНИК И ПРИНЦЕССА', 'КАК КАЗАКИ МУШКЕТЕРАМ ПОМОГАЛИ'.

ТИВИКОМ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ЗУРХАЙ', 'НОВОСТИ ДНЯ', 'ПРО-ОБЗОР', 'ЗУРХАЙ', 'СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'КАРТА', 'ЗУРХАЙ', 'ДЕТЕКТОР', 'ОСЕННИЙ ДЕТЕКТИВ'.

СТС «БАЙКАЛ»

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include '«МСТИТЕЛИ. ВЕЛИЧАЙШИЕ ГЕРОИ ЗЕМЛИ»', 'МУМИЯ', 'ПАПИНЫ ДОЧКИ', 'СКАЗКА О ПОПЕ И О РАБОТНИКЕ ЕГО БАЛДЕ'.

НТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'СУПРУГИ', 'ЛОТЕРЕЯ РУССКОЕ ЛОТО', 'АКАДЕМИЯ КРАСОТЫ', 'СЛАН УТАШЕВОЙ'.

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'ПРОИСШЕСТВИЕ', 'ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ', 'СЕГОДНЯ. ИТОГОВАЯ ПРОГРАММА'.

5 КАНАЛ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'НАХОДЧИВЫЙ ЛЯГУШОНОК', 'ВОЗДУШНОЕ ПУТЕШЕСТВИЕ', 'ПРИКЛЮЧЕНИЯ БАРОНА МЮНХГАУЗЕНА'.

ДТВ

Table with 2 columns: Time and Program Name. Programs include 'РАТАТУЙ', 'ПОЛЕЗНОЕ УТРО', 'ТОЧКА ВОЗВРАТА', 'ОБМЕН БЫТОВОЙ ТЕХНИКИ'.

Срочно сниму 1-комнатную квартиру. Тел.: 63-80-88.

Сүлөөтэ барилдаанай 50 жэлэй ойдо

ГАЗАРАЙ ГА҂АР БҮХЭШҮҮЛ

Манай Буряад орондо түрүүлэн классическа гэхэ гү, али греко-римскэ барилдаан хүгжөөгдэжэ эхилэн юм. Тиигэнээр дүрэ булалдалгын (сүлөөтэ) барилдаанай Буряадай нургуулин байгуулагдажа захалһанаа хойшо 50 жэл үнгэршэбэ. Дүрэ булалдалгын барилдаанай онол аргануудай буряад бүхэ барилдаанай зарим дүримүүдтэ барилдаан манай республикада үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэжэ захалаа хэн. Юрэдөөл, гартаа шүрбэхэтэй, хүлдөө гохо дэгээтэй, бар хүсэтэй, онсо өөрын арга дүрэтэй хүбүүд лэ барилдаанда ябажа эхилэн юм. Буряадай зооветеринарна (мүнөө хүдөө ажахын) институтдай оюутад – Агаһаа Ким Догдомэ, Борис Бальжинимаев, Түнхэнһөө Нима Ивахинов, Кабанскаа Владимир Халтанов, Баргажанһаа Василий Гармаев, Усть-Ордаһаа Игорь Хахалов, багшанарай институтһаа Николай Лаврентьев, Аполлон Михеев болон бусад эдэнэй дунда ородог байгаа.

Эндэ нурахадань, штатна тренернүүд байгаагүй, гэгэшь түлөөһүгэйгөөр хүдэлдэг хоригшодой, тэрэ тоодо спортын мастер Иван Кириллович Михайлюгай харууһан доро тэдэ нурулсал хорилго хэжэ, мэргэжэл шадарьяа дээшлүүлдэг, арга дүрээс мүлидэг байгаа.

Сүлөөтэ барилдаагаар республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн анха түрүүлэн 1962 оной февраль нарада Улаан-Үдэ хотын сэсэрлигэй зүүн-урда захата оршодог "Спартак" бүлгэмэй (мүнөө "Динамо") байшан соо үнгэргэгдөө хэн. Барилдаашад эршэмтэйгээр нурулсал хорилго хэбэ. Эгээл хүнгэн шэгнүүртэ Нима Ивахинов шалгаржа, саашадаа арбаад жэлдэ республикынгаа нэрэ хүндые үндэр дээрэ үргэжэ ябаһан алдартай. Ким Догдомэ, Борис Бальжинимаев гэгшэд удаадахи шэгнүүрнүүдтэ илаба. 57 килограммай шэгнүүртэ Мэлс Харпухаев Виктор Баймеев хоёр хабаяа туршаа хэн. Виктор һая хорилго хэжэ эхилэн дээрэнэ булгудаха баатай болоһон юм. ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн Павел Пятков 63 килограммай шэгнүүртэ эрхимлэбэ. Удаадахи шэгнүүртэ Иван Бабкин Геннадий Баймеевые диилэз хэн. Саашанхи шэгнүүрнүүдтэ Кадар Ширипов, Василий Гармаев илажа гараба. Хүндэ шэгнүүрнүүдтэ Николай Лаврентьев Аполлон Михеев гэгшэдтэй тулалдаха хүнүүд олдобогүй.

Тэдэ институтдаа 1963 ондо дүүргэжэ, эрдэмтэ-зоотехнигүүд болоод, Нима Түнхэнэй аймагай Галба нутагта, харин Василий Зэдын аймагай Борьёогой совхоздо хүдэлхөөр эльгээгдээ бэлэй. Энэл жэлдээ залуу мэргэжэлтэд Н.Ивахинов В. Гармаев хоёр Россин Федерациин "Урожай" бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ уригдаа хэн. Тэндэ тэдэнэр амжалта туйлажа, СССР-эй спортын мастерай нэрэ зэргэнүүдтэ хүртөөд, бусажа ерэбэ. Сүлөөтэ болон классическа барилдаагаар Россин хүдөөгэй спортсменүүдэй дунда Ивахинов хоёр дахин мүнгэн медальяр шагнагдаһан юм. Тиигэжэ тэдэ манай республикаһаа СССР-эй түрүүшын спортын мастернууд болоо хэн.

Василий Енхоевич ажахынгаа отделенидэ зоотехнигээр ажаллахадаа, малай үүлтэр һайжаруулаха хэрэг эхилбэ. Жэл үнгэрхэдэ, партиин Зэдын райкомой нэгэдэхэ секретарь эдэбхи үүсхэлтэй, гүнзэги эрдэм мэдэсэтэй хүбүүе обёороо нааб даа. Тиин В.Е.Гармаев ВЛКСМ-эй Зэдын райкомой нэгэдэхэ секретарьяар һунгагдаа хэн. Уданшьегүй залуушуул ажалай үндэр үрэ дүнгүүдые туйлаба. Аймагай барилдаашадай дундаһаа түрүүшын мастернууд уржага гараба. Василий Енхоевич спортдо хабаатай хүтэлбэрилэгшэдэй дундаһаа түрүүлэн Новосибирскын дээдэ партийна нургуули дүүргээ бэлэй.

1972 ондо Василий Енхоевич нутагаа бусажа, Баргажанай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой парткомой секретарьяар һунгагдаба. Уданшьегүй тус ажахын түрүүлэгшээр томилогдобо. Колхозоингоо мал болон тарьян ажалые хүгжөөхэ, ажалшадай һуудал байдалые һайжаруулаха талаар ехэ хүдэлмэри хэдэг байгаа. Тэрэнэй хүтэлбэри доро Баян-Голой хүүгэдэй спортын нургуули байгуулагдажа, бэлигтэй бэрхэ тренер В.С.Очилов тэрэниие толгойлһон байгаа. Эндэнэ Борис Будаев, аха дүүнэр Гүлгеновүүд, Виктор Ринчинов болон бусад олон барилдаашад уржага гаранхай.

Дүрбэн жэлэй үнгэрхэдэ, В.Е.Гармаев "Урожай" бүлгэмэй областной соведэй түрүүлэгшээр томилогдобо. Бүлгэмэйнгөө сулгуулагдамал командые эм-

хүүгэдэй барилдаанай секцинүүд үргэнөөр хүгжөөгдөө хэн гэхэдэ алдуу болохогүй. Тиигэжэ манай республикын барилдаашадай мэргэжэл шадарьяа дээшлэжэ, үрэ дүнгүүдын эрид ургаа бэлэй. Россиин Федерациин арадуудай Спартакиада 1971 ондо Таганрог хотодо болоходонь, СССР-эй спортын мастер Валерий Иванов Буряадай барилдаашад сооһоо түрүүлэн онсо шалгаржа, 68 килограммай шэгнүүртэ хүрэл медальяр шагнагдаа хэн. Дагестанай АССР-һээ Н.Насрулаев, Красноярскһаа В.Челнаков гэгшэд эрхимлэһэн байгаа.

1975 ондо эдиршүүлэй дунда СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ К.Мархаев 48 килограммай шэгнүүртэ илалта туйлаһан юм. Энэл жэлдэ РСФСР-эй арадуудай Спартакиадын тоосоогоор Россиин чемпионат Белгород хотодо боложо, Буряад ороной суута барилдаашан Олег Алексеевэй одон хурсаар яларба. 82 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, тэрэ М.Арацилова (Дагестанай АССР) диилдэжэ, хоёрдохи һуури эзэлэ хэн. Хойто жэлдэнь Россиин чемпионатай Орджоникидзе хотодо үнгэргэгдэхэдэ, О.Алексеев чемпион болоһон алдартай.

1977 ондо РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй Улаан-Үдэдэ болоходонь, спортын мастернууд Геннадий Манжуев Олег Алексеев хоёр илажа, чемпионууд болоо бэлэй. Энэл жэлдэ эдиршүүлэй дунда СССР-эй түрүү

Олимпиада наадануудай хоёр дахин чемпион Сослан Андиев Илья Гармаевые диилэбэ

онат Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэжэ, Мүнхэ Цыдыпов дүрбэдэхэ, Борис Будаев хоёрдохи һуурида гараа хэн.

Удаань манай республикаһаа Анатолий Лезнов, Николай Иванов, Лубсан Айсыев, Сергей Халтанов, Владимир Актинов, Сергей Замбалов, Василий Миланханов, Владимир Балдуев гэгшэд шалгаржа, республикынгаа спортын алдар габьяае улам дээшэн үргэһэн байгаа.

1989 ондо Швейцариин Мартина хотодо үнгэргэгдэһэн дэлхэйн чемпионатад Борис Будаев 68

ляар шагнагдаһан, хойто жэлын Бакүда дэлхэйн Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөндэ мүнгэн медальда хүртэһэн юм. Базар Жалсапов Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ илажа гараба. Владимир Вильмов залуушуулай дунда Россиин мүрысөөндэ илаһан, 2006 ондо Европын чемпион болоһон байгаа. Мүнхэ Табутаров, Эрдэм Абарзадиев гэгшэд эдиршүүлэй дунда Россиин түрүү һуури эзэлһэн, Европын мүрысөөндэ тус тустаа алтан ба мүнгэн медальнуудаар шагнагдаһан юм.

2007 он Буряадай барилдаашадта яһала амжалтатай байгаа. Сүлөөтэ барилдаагаар Баку хотодо үнгэргэгдэһэн дэлхэйн чемпионатад Базар Базаргуев хүрэл медальяр шагнагдаа хэн. Энэл жэлдэ тэрэ Ази түбийн чемпион болоһон юм. 2008 ондо Базар Базаргуев Бээжин хотодо үнгэргэгдэһэн Олимпиадин наадануудта хүндэтэй табадахи һуури эзэлэ бэлэй. 2010 ондо Сингапурта үнгэргэгдэһэн эдиршүүлэй түрүүшын Олимпийскэ наадануудта хэбэд номхон Хэжэнгэ нутагһаа гарбалтай Алдар Бальжинимаев чемпион болоо хэн.

Манай республикын эхэнэрнүүдэй дунда сүлөөтэ барилдаан үргэнөөр хүгжөөгдэнэ. Эндэ Любовь Волосова, Юлия Бумбошкина, Марина Вильмова, Жаргалма Цыренова болон бусад илангаяа ехэ амжалта туйланхай.

Буряад Республикада сүлөөтэ барилдаанай хүгжөөгдэжэ захалһанаа хойшо спортын эмхинууд болон клубуудай багшанар болон нурагшад СССР-эй ба Россиин спортын 20 гаран габьяата мастерае, уласхоорондын классай спортын 80 гаран мастерае, 800-һаа дээшэ спортын мастерае нурган бэлдэһэн байна. Эдэнэр лэ Буряад ороной спортын омогорхол болоно бшуу.

СССР-эй болон Россиин габьяата тренернууд Г.Баймеев, Г.Махутов, В.Баймеев, Н.Ивахинов, В.Гармаев, В.Иванов, Ф.Махутов, В.Сыдеев, С.Калмыков, В.Очилов, В.Ангархаев, О.Алексеев, В.Бумбошкин, В.Ивахинов, П.Ванчиков, Б.Будаев, А.Бузин болон бусад хоригшодой туйлай ехэ ажал абуулһын ашаар Буряадай барилдаашадай амжалтанууд туйлагдаһан байна.

Бата-Мүнхэ ЖИГЖИТОВ, журналист, Россиин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ. Авторай бүлын архивһаа.

Тренер Геннадий Баймеев шаби Олег Алексеевтэ заабари зүбшэл үгэнэ

Борис Будаев (баруун гарһаа) барилдажа байна

хидхэлгэдэ гол анхаралаа хандуулаа хэн. Тэрэнэй оролдолго хэшээлээр Б.Дашинамжиллов, А.Цырендоржиев, М.Цыдыпов, Г.Цыренов, Б.Цыренгармаев, Г.Манжуев, К.Балдаев, О.Алексеев, С.Пашинский, В.Мархаев, И.Гармаев гэгшэдһээ бүридүүлэгдэһэн командань республикынгаа кубогта оло дахин хүртэһэн юм. Команда бүхы Союз соогуур ябажа, элдэб мүрысөөнүүдтэ илажа гарадаг бэлэй.

УЛАСХООРОНДЫН ШАТАДА

Үүсхэл эдэбхитэй Василий Енхоевичой ашаар 1978 оной һүүл багта КПСС-эй ЦК-гай орган болохо "Сельская жизнь" газетын шангуудта хүртэхын түлөө уласхоорондын мүрысөөн эмхидхэгдэдэг болоо хэн. Румынин, Польшын, ГДР-эй, Финляндиин, Афганистанай, Монголой, Хитадай, США-гай команданууд хабаададаг байгаа. Эдэ бүгэдын ашаар манай республикын спортын бүлгэмүүдтэ, нургуулинуудта

һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ Борис Будаев гурбадахи һуурида гаран байгаа. Хойто жэлдэнь СССР-эй чемпионат Минскдэ эмхидхэгдэжэ, Геннадий Манжуев – дүрбэдэхэ, Мүнхэ Цыдыпов, Борис Будаев гэгшэд зургадахи һууринуудта гараба. Тэрэ жэлдэ Россиин чемпионатай Новосибирск хотодо болоходонь, Борис Будаев илалта туйлаба.

1979 ондо залуушуулай дунда дэлхэйн мүрысөөнэй Улаан-Баттар хотодо үнгэргэгдэхэдэнь, Борис Будаев 68 килограммай шэгнүүртэн сооһоо шалгаржа, дэлхэйн чемпион болоо хэн. Б.Болд (МНР), С.Фризел (США) шангай һууринуудые эзэлбэ. Энэл жэлдэ Тбилисидэ эмхидхэгдэдэг уласхоорондын мүрысөөндэ шалгарһан Олег Алексеев Румыниниислэл Бухарест хотодо Европын чемпионатода хабаадахадаа, чемпион боложо, Буряадай барилдаашад сооһоо түрүүлэн энэ түби руу үүдэ нээһэн алдар габьяатай. 1981 ондо СССР-эй чемпи-

онат Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэжэ, Мүнхэ Цыдыпов дүрбэдэхэ, Борис Будаев хоёрдохи һуурида гараа хэн. Удаань манай республикаһаа Анатолий Лезнов, Николай Иванов, Лубсан Айсыев, Сергей Халтанов, Владимир Актинов, Сергей Замбалов, Василий Миланханов, Владимир Балдуев гэгшэд шалгаржа, республикынгаа спортын алдар габьяае улам дээшэн үргэһэн байгаа. 1989 ондо Швейцариин Мартина хотодо үнгэргэгдэһэн дэлхэйн чемпионатад Борис Будаев 68 килограммай шэгнүүртэ чемпион болоо хэн. Энэ хадаа Буряадай барилдаашадай туйлаһан эгээл үндэр ехэ амжалта болоно гээшэ. Саашанхи жэлүүдтэ Сергей Халтанов, Андрей Матунов, Сергей Замбалов, Александр Бардаханов, Юрий Партихеев, Иван Шамбеев, Жамса Лхамжапов, Максим Мононов, Дугар Жамсыев, Нимажаб Нимаев, Очир Дамдинов, Константин Хангалов, Олег Болонев болон бусад ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ урагшатай һайнаар барилдажа, республикынгаа соло бадарууһан габьяатай.

Мүнөө манай республика дотор 20 мянга гаран хүн гэхэ гү, али Байгал шадархи республикын зоной табадахи хүн бүхэн бар хүсэтэй, хүсэл зориг ехэтэйшүүлэй спорт эрхилдэг юм. Ушар иимэһээ Буряад орондо сүлөөтэ барилдаан спортын үндэһэн зүйл болонхой.

2003 ондо залуушуулай дунда Россиин чемпионатад уласхоорондын классай спортын мастер Жаргал Дондупов хүрэл меда-

2012 он - Росиин түүхын жэл

«АБА ЭЖЫМ АРЮУХАН ЗАМ»

Манай хуряхатан Жимбэ Худаков, Санже адяа 50 гаран жэл эбтэй эетэй, хэшэгтэй, буянтай ажаһууһан намтартай. Бага наһанһаа халуун хүйтэниие үзэжэ, Агууехэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай, удаань ажалай хүндэ хүшэр дабаае дабажа гараһан. Вася хүбүүн нютагаингаа Ира басагантай айл бүлэ боложо, 6 ашанартаа урмашажа, Улаан-Үдэһэн Банзаровай үйлсэдэ хүн зондоо тунхатай, хүндэтэй айл болонхой ажаһуудаг. Би мүнөө отставкада милицийн майор Василий Жимбиевич хүбүүнтэниие эхэ эсэгын ажабайдалай үргэн, ута харгы зам тухайн хөөрэлдэжэ, буряад арад зонойнгоо дунда мэдээжэ "Буряад үнэн" пониндоо бэшэбэ.

- Василий, танай абада олон зон ошожо, сэржэм үргүүлдэг, элдэб хэрэгэй гарахада хандадаг байгаа. Хуряхамнай эхэ бэрхэ, мэргэн зурхайшан хэн. Туһа хүргэһиень ходо һанажа, баярлажа ябадагбди. Энэ арга тухайн хөөрөжэ үгыш.

- Минии эсэгэ - Худаков Жимбэ Болотович Эдын аймагай Бага Наринда 1907 ондо түрэн. Гэртэһиниень бага наһандань Сартуул Гэгээтэйн дасанда ламын нургуулида үгэн. Олон жэл бэрхээр Буддын ном шудалжа, түгэд хэлэндэ онсо һайнаар һуража, Бурханай баян гүнзэгэ номуудые уншажа, бээдээ шэнгэһэн. Бүхы наһан соогоо тарни уншажа, Жамсаран сахюусандаа мүргэжэ, арад зондоо амар жаргал үршөөжэ ябаа юм. Энэ буйнгаараа дайнай дүлэнһөө амиды мэндэ бусажа, үндэр наһанай дабаан дээрэ гараһан. "Октябриин хубисхалай һүүлээр зоной тахижа байһан дасангууд һандаржа, шажан мүргэлэй номууд намарай набшаһандал газар дээгүүр дүүрэн хэбтэгшэ хэн. Холоһоо харахада, саһан шэнги", - гэжэ эсэгын халаглан хөөрөгшэ бэлэй. Лама хүн тэрэ зүблэлтын үедэ ямаршье эрхэгүй, паспорт байхагүй, тиимэһээ абымни хэдышье эрдэмтэй, шадалтайшье һаа, хамтын ажалда ябаха аргагүй үе байгаа.

- Яажа амидаржа ябаһан гэшэбэ?

- 1932 ондо Верхнеудинск хотодо паровозо-вагонно завод бариха захиралта гаража, олон залуушуул энэ ажалда ябаһан, минии аба тэдэнэй тоодо. Свято-Одигитриевска хүмэ соо хамтын байра байгаа. Хүсэ шадалаараа гүнзэгэ нүхэ малтаха, үдэрэйн нормо ехэхэн. Хамтын байраһаа холо бэшэ оршодог Совревкомой машиннын гараж үдэшэндөө минии аба ошожо, жолоошодто туһалха, машиннын оньһоор ехэтэ һонирхдог хэн. Нэгэтэ ВКП(б)-гэй нэгдэхэ секретарь М.Н.Ербановые "Бьюик" гэжэ тэрэ сагай ноёдой хүнгэн машиннын двигатель гансаараа үргэжэ, ехэтэ гайхууһан. М.Ербанов һайн хүн байгаа. Тэндэ нэгдэхэн жолоошоддой курсда минии эсэгын оруулжа хурһан. 1934 ондо Буряад-Монгол Республикадамнай 700 машина байгаа. Абамины Закаменск, Баунт, Ципикан хүрэтэр бараа зөөдэг болобо. "Тэрэ үедэ жолоошод ехэ хүндэтэй, бардамууд байһан", - гэжэ эсэгэниие энеэдэг хэн.

- Хуряхамнай энэ хүрөөтэй дайнаа амиды мэндэ бусаха хубитай байгаал.

- 1941 оной август һарада Омск хото эшелонор эльгээгдэн. Тэндэ Ворошиловай нэрэмжэтэ танкын завод дээрэ 31-дэхи батальон эмхидхэгдэжэ, танкын механик-жолоошонор томилогдоод, фронт эльгээгдэн. Хоёр жэл соо байлдаанда ябажа, та-

бан танкнудые һэлгэн. Нэгэтэ хатуу байлдаанда гансаараа амиды үлэн. Хоёр хүлөө шархатаад, контузи абаад, шатажа байһан танкһаа мүлхижэ гараһан. Госпитальдо эмшэлүүлжэ, хүл дээрэ гараад, 1943 оной зун 1142-дохи артиллерийн полкдо ашаанай машиннын жолоошонор, һүүлээрнэ 25-дахи, 42-дохи автополкдо дайшалхы замаа үргэлжлүүлэн.

- Эсэгэтнай дайнда болоһон элдэб ушарнудые хөөрөдэг хэн гү?

- Эсэгэмни олон үггүй хэн, тэрэ хатуу сагые хөөрэхэ дурагүй байгаа. Тиигэбэшье нэгэ хэды хөөрөөниинь мартагдадаггүй. Хоёрдохи фронт нээһэнэй һүүлээр автополкын командирай туһалагшаар машина заһаха таһагта ажаллада боложо, Америкын ашаанай "Студебеккер" машинаар дүүрэн өөхэ, шпик, тушёнко, галет, сэрэгшэдэй улаан сабхи ашаад, Грузийн сэрэгэй харгыгаар ябадаг болобо. Тэрэ колонно соонь залуухан Катя басаган жолоогоо алдажа, жалга уруу хүмэрээд, золтой байжа, амиды үлэн. Минии эсэгын хажууда ерээд: "Намайе гэмнэжэ, буудажэ алаха гү?" - гэжэ асууһан. Нээрээшье, дайнай үедэ ашаатай машинаая хаябал, ехэхэн зэмэдэ ородог байгаа. Энэ үедэн хойноһоонь ябаһан автоколоннын амархаяа зогсоходонь, Катя басаган нэгэ машиндань һуужа, өөрынгоо сэрэгшэдые хүсөө бэлэй.

Энэ рейсдэ ябахадаа, эсэгэмни дүү хүбүүн Юмажаптайгаа уулзажа, 20-30 минута хөөрэлдэжэ, ехэ баярлаһан. Байһан эдеэ хоолоо үгөөд, дахин 2-3 хоноод уулзаха гэжэ хөөрэлдэн аад, дүүнь байлдаанда алуулшаһан байгаа.

- Жимбэ Болотович саашаа Австри, Чехословаки, Польшо, Зүүн Пруссия гүрэнүүдээр хатуу байлдаануудта ябаһан. Энэ ута харгы зам тухайгаа нилээн хөөрэн байха.

- Зүүн Пруссид хэлшэгүй хатуу байлдаанда хабаадаһан немецүүд ехэ журамтай, зоригтой хэн. Энэ бэрхшээлтэй, аюултай дайн гүрэн түрын толгойлогшодой алдуу эндүүһээ боложо, бүхы дэлхэйн зон зобоо гэжэ хэн. Илалтын үдэрые эсэгэмни Карлсхорст хотодо угтаа. 1945 оной август һара болотор 42-дохи автополкдо Америкын ба Английн сэрэгшэдтэй Германияда байһан. 1945 оной намар дайнаа бусажа ябахадаа, Баиновтанда орожо хоноод, ехэ Аня басагандань гарай час бэлэглэн.

- Дайнай харгыгаар дүрбэн жэл дүлэн соогуур ябаад, амиды нютагаа бусаха хубитай золтой байгаа. Харин гүрэн түрэ ямар ордон, медалаар дайшалхы замыень тэмдэглэн бэ?

- Хоёр "Шэн зоригтой түлөө" медальнуудаар багадаа наадаг-

Санже, Дансаран, Норжима Буянтуевүүд

Худаковтоной гэр бүлэ

Аша зээнэрэй дүхэриг соо

ша хэм, шархатаһан, контузи абаһан тухайн, бэшэшье шагналнууд тухай сэрэгын билет соонь бэшэгдээгүй хэн. Урдань лама байһан хадаа шагналнуудта хүртөөгүй юм гү, тэрэниие би мүнөө гайхагшам.

Илалтын үдэрые абамни ехээр хүлээжэ, баярлаха, аха дүүнэрын, нютагай фронтовигууд П.Черепанов, П.Намсараев, Е-Д.Ангаев уулзахаяа, найрлахаяа ерэхэ,

нүдэндөө нөлбоһотойнууд, ябаһан ябадалаа хөөрэлдэжэ хэн. Эсэгэмни 85 һаһа хүрэхэ, ашанараа хаража, 1992 ондо бурхандаа мордоо.

- Василий Жимбиевич, танай эжы, манай сэбэрхэн, сэсэн адяа, баһал шанга бээтэй, нютаг дээрээ, аха дүүнэрынгээ дунда хүндэтэй, бүхы хүнэй хэдэг ажалые даажа, бүтээжэ ябадаг эхэнэрнүүдэй нэгэн

байһан.

- Тиимэ. Минии эжы - Буянтуева Санже Гомбожаповна 1912 ондо Эдын аймагай Жаргаланта нютагта түрэн. Хадам эжымни - Росиин арадай артистка Найдан Гендунова, баһал тэрэ аршаантай, уула обоонуудтай голдо түрэн, хоюулан нилээд хони малаа адууһан, наадаһан байха. 12 наһатайдаа эжымни эсэгэнэһэн таһаржа, Дансаран ахатаяа, Норжима эгшээтэеэ аха дүүнэрэингөө дунда эжытэеэ хүнһөө дутахагүй ажаһуужа, бултадаа гэр бүлэ болоһон.

Дайнай үедэ колхоздо эжымни бригадираар үдэр һүни илгаагүй хүдэлжэ гараһан: хабартаа газараа хахалха, зундаа үбһөө сабшаха, намартаа талха тарягаа хуряаха. Дүрбэн хүйтэн жэлнүүдтэ жэл бүхэн модо бэлдэхэ ажалда ябаха, гар хөрөөгөөр модо унагаажа, морёор булхаадаха - иигэжэл Илалтын үдэрые шэрээлснэн. Нютагайминни зон - Зана Галсанович Тумуров, Гармажап Данзановна Борбоева эжы тухайм ехэл дулаан үгэнүүдые мүнөө хэлэдэг: "Бригадир байхадаа, Санже ахай адуун сооһоо залуу мори ургадажа, шадал бүрхээрээ һургажа, эмээллэжэ, колхозой ажалда тэргэлжэ ябуулха. Ямаршье хүдэлмэриһөө айхагүй, өөрынгоо жэшээгээр бүхы нютагайнгаа зониие урагшань тэрэ хэсүү сагта ударидаад, гүрэнэй түсэб саг болзортонь дүүргэжэ ябаа юм".

- Вася, шинии бага байхада, танайхин гоё хүнгэн машинаар Дээдэ-Тори айшала ерэхшэ хэн. Манай адяа үндэр бээтэй, улахан хасартай, гоёор-хубсалһан, шамайгаа городой хүбүүдтэ адляар хубсалууһан мандаа ерэхэ, ехэ баяр зугаа болодог байгаа. Танай гэртэхиндэ ороходо, ходо сэбэрхэн, стол дээрнэ ходо амтатай эдеэн, эжышни ходо юумэ оёжо, заһажа һуугша хэн.

- Эжымни хэлэгшэ байгаа: "Эрэ хүнэй олоһон нэгэ түхэригые эхэнэрын хоёр болгожо, эд зөөритэй, элбэг һууха ёһотой юм". Абамни Борьёогой совхоздо гаражай ноён байһанаа, нютагаа бусаад, гэр бүлөөрөө үхэр дээрэ ажаллажа, мал ехээр барижа, тэрэнэ наймаалха. Аймаг соогоо үмсын шэнэ "Волга-М-21" абажа унаа, тэрэ сагта ехэхэн шадалтай айлууд тиимэ машина унадаг байгаа. Минии аба, эжы ажалша, аргатай, зондоо хүндэтэй ябаа юм.

Эжымни нэгэтэшье хүниие муушалжа, элдэбээр хэлэжэ ябаагүй, аха дүүгээ ходо магтажа, хүндэлжэ байха. Ямаршье хүнтэй тааруу зугаалха, сэрэхэжэ, ухаа заажа байхагүй, гүнзэгы, саагуур бодолтой байгаа.

- Зай, Вася, аба, эжынгээ хургаалы бээдээ шэнгээ-дэжэ, һанаа сэдхэлдээ тэдэнэ һанажа, бурхандаа, обоо ууладаа мүргэжэ, олон үхибүүд, ашанар, зээнэртээ Ира нүхэртээ харгы замыень заажа, эрдэмдэ хургажа, эсэгынгээ үндэр нэрые нарин сэбэрээр үргэжэ ябаһандатнай ехээр баярлаад, энэ хөөрөлдөөгөө дүүргэнхүү.

Бадма-Ханда ГОЧЕЕВА.

Үнэгэрхэн зуун жэлэй аршан зуур

2012 он – Россиин түүхын жэл

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

Хуурай мүшэр суглуулхан эрэ хүн гэртээ яарана.

Схэнэр гар тээрмээр талха татана.

Буряад хүүгэд фотограф Иван Поповой үрда байна. XX зуун жэлэй эхин.

Табан эрэшүүл, нэгэ эхэнэр гааһаар тамхи татана.

Архи нэрэлгын аппарадай дэргэдэ эхэнэр хүдэлнэ. XX зуун жэлэй эхин.

Талуута Нуурай дасан. Бурхадай багууд. XX зуун жэлэй эхин.

Плендэ абтаһан гитлеровцүүд американ сэрэгшэдэй бүридэлдэ абтана. 1945 он.

Мэргэн буудагша-эвенк яһанай Иван Николаевич Кульбертинов 487 фашис сэрэгшэ, офицернуудые хороогоо.

Улаан Армин сэрэгшэ. Свастика – буддын шажанай һүлдэ тэмдэг. 1922 он болотор РККА-гай буряад отрядуудай сэрэгшэд иимэ ододуудые зүүдэг байгаа.

Бэлигма ОРБОДОЕВА оршуулба.

Хүндэтэ уншагшад, хэрбээ хоморой фото-зурагуудтай хаа, тэдэнэ редакцидамнай эльгээжэ, бүгэдын һонорто дурадхыт гэжэ таанадтаа ханданабди. Айл бүхэнэй хадагалаанда иимэ баялиг олдохол байха. Тэдэнэ ерээдүйнгөө үеынхидтэ дамжуулаал. Манай хаяг: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвили, 23, каб.26; электрон хаяг: unen@mail.ru Тел.: 21-64-36.

ЭЛИНСЭГ ХУЛИНСАГАЙНГАА ЭХЭ НЮТАГТА

абьяас бэлигээ харуулха, дүү хүгжэмэйнгээ дээжэ үргэхэ гэжэ **Үбэр-Монголой мэдээжэ дуушад Бүрин-Баяр, Урнаа, Уудам, Сэсэгмаа гэгшэд ерэхэнь. Хитадай Арадай Республикын эрхэтэд болохо эдэ зоной уг гарбал мүшхэн мүрдөө наа, анхан манайл энээгүүр ажаһуужа байһан барга, эвенк, буряад угсаатанай үри надаһад юм. Июниин 17-до болохо энэ наадан "Агуу талын аялга" гэхэн гаршаг доро үнгэрнэ.**

**"МИНИИ АБА
УЛААН-БААТАРТА
БАЙНА"**

гэхэн дүү шагнаагүй хүн Буряад орон-домнай үсөөн байгаа ёһотой. Хэдэн жэлэй урда тээ Интернетдэ бии боложо, удаань телефонһоо телефондо дамжаһаар, мүнөө аргагүй мэдээжэ болоһон энэ дүү Бүрин-Баяр Энгиимаа басагантаяа дуулаһан юм:

Минии аба
Улаан-Баатарта байна.
Минии аба
уужам, тайбан сэдхэлтэй.
Минии аба
морин хуураа татаад,
Минии аба,
хайн һуугаарай!

Минии хүү
Бээжэн хотодо байна.
Минии хүү
хөөрхэн, аляа аашатай.
Минии хүү
түгэлдэр хуураар наадаад,
Минии хүү,
хайн һуугыш даа!

Үхибүүн эсэгэ хоёрой бэе бээдээ энэрхы дулааханаар хандаһан энэ дүү шагнахада, сэдхэлдэ уни бутараад, аятай мэдэрэл түрэдэг даа. Ямарше шалтаггүй аад, иигэжэ уяр-хадаа гү, али баярлахадаа, дуушанай, хүгжэмшэнэй үнэхөөр ехэ абьяастай байһанай гэршэ гэжэ бодохоор байдаг. Бүрин-Баяр хадаа нагаса талаараа барга яһанай хүн.

ТҮҮХЭНЭЭ ТҮҮБЭРИ

"Барга" гэжэ нэрэ 7-дохи зуун жэлэй үедэ бии болоһон гэжэ тухайл-хаар. 640-650-яад онуудта зохёогдоһон "Сүй улсасай бэшэг", мүн 940 гаран оной "Тан улсасай хуушан бэшэг" мэтын түүхын сударнууд соо "ба-е-гү" гэжэ үгөөр баргашуулыел нэрлэнэ гээд эрдэмтэд багсаһан байдаг. Эдэ зохёолнуудта тэмдэглэгдэхэнэйнь ёһоор, барга болбол аргагүй хүсэтэй, сэрэг хайнтай угсаатан байһан гэхэ. Тиигэжэ Чингис хаанай Ехэ Монгол улас байгуулжа, элдэб түрэлэй 100-гаад аймаг нэгэдүүлхэ үедэ барга-буряадууд мэдэлдэнь шууд ороогүй гэхэн түүхын баримта бии.

"1206 ондо Монголой хаанта улсасай байгуулагдахада, манай барга-

буряадууд ороогүй. 1207 ондо Зүчи ошожо оруулаа. Тиихэдэ бидэ ойн арад байгаабди. Баргаш наа, буряадш наа - ойн арад", - гээд, Хитадай Барга шудалалгын ниигэмэй түрүүлэгшэ Чо.Дугаржаб хөөрэнэ.

Зүчийн албатан боложо орохо үедөө баргашуул Байгал шадархи Баргажан түхэм гээд нэршэхэн үдхэн шэрхэг ой тайгаар амидаржа байгаа ха. Тиигэһээр байтараа, 1500 гаран онуудта ородуудай наашаа нэб-тэрхэдэ, Манжын Чин болон Орос гүрэнүүдэй хоорондо туйлай ехэ дайн дажар үүсхэгдээ. Эгээл тиихэдэнь удаан саг соо ажаһууһан уг хайхан Баргажан түхэм дайдаһаа нүүхэ баатай болоһон баргашуул хоёр бүлэг боложо, замда гараа. Үргэнэ голоор дамжаад, 1690-ээд онуудта Хитадай Цицикар, Мүгдэн, Харбин хотонууд шадар хүрэхэ, нэгэ хэды соо тэндээ ажаһуугаад, 1732 ондо Хүлэн-Байр аймаг руу мал үдхэхэ гэжэ ерэхэн бүлэгын хуушан барга гээд нэршэхэн түүхэтэй.

Хориин 11 обогһоо гадуур шэнэ баргашуулда үшөө 60-аад шахуу ондо обог бии. Шэнэ, хуушан илгаагүй 50 гаран мянган баргашуул манай буряадууд лэ шэнги Барга баатарһаа уг залгамжалһан зомди гэжэ тоолодог юм байна. 2007 ондо Хуушан Барга хушуунай түб Баян-Хүрээ тосхондо Баргуудай баатарай хүндэлэлдэ томо гэгшын хүрэл хүшөө бодхоһон байна. 20 тонно шэгнүүртэй энэ хүшөө дээрэ тобошон тайлбари бэшэг ниилэхэдээ, Байгал далай, Баргажан түхэмһөө гарбалтай байһанаа барга зомнай тэмдэглэхэн байха юм.

УУЖАМ ТАЛЫН ҮРИ УУДАМ

"Алсад суугаа ээж минь" гэжэ монгол дүү гүйсэдхэжэ, бүхы Хитад орондо мэдээжэ болоһон Уудам хүбүүнше баһа барга юм. "Хитадай абьяастан" гэхэн телепроектдэ хабаадажа, журиин гэшүүдэй асуудалнуудта харюусаһаар, үншэн гэжэ элирхэн Уудам хүбүүнэй дуулаха бүхэндэнь нүдэнһөө нулимса дүһадаг.

Тайзан дээрэ зогсоод, дуулаһаа бэлдэжэ байһан хүбүүнһээ:

- **Ямар дүү дууланабши? Юун гэхэн удхатайб?** - гэжэ асуухадань:

- **Эжы тухай дуун,** - гэжэ Уудам харюусаһа.

- **Эжышни хаанаб?** - гэжэ һонирхобо журиин гэшүүд.

- **Тэнгэрийн орондо,** - гэжэ Уудамай хэлэхэдэ, аягүй байдалда ороһон жури:

- **Абатаяа ерээ гүш?** - гэжэ асуухадань:

- **Абамнише тэндэ,** - гэжэ Уудам бээ шангаар барин харюусаһадань, үнөөхи зон уйлалдажа эхилшоо һэн.

- **Уйлаһаяа һанаа наа, бидэнһээ бү гайха, уйла, бээ бү бари,** - гэжэ уряалхадань, Уудам ёһотой эрэ хүнэй зан харуулжа, гансаш нулимса дүһаагагүй.

"Эжымни энэ дуунда ехэ дуратай һэн. Дуулахадамни, тэнгэрийн орондо байһан аба, эжымни урдм байһан мэтэ болоно. һүни бүри эжыгээ зүүдэндээ үзэдэгби", - гэжэ Уудам дуулаһанайнгаа удаа хэлээ һэн.

ЭВЕНК АРАДАЙ ЭРХИМ ТҮЛӨӨЛЭГШЭ

Бүрин-Баяр гэгшын нүхэр Урнаа эвенк яһанай хүн юм. Мүнөө Бээжэн хотодо Хитадай түбэй үндэхэтэнэй ехэ хургуулийн багша. Энэ гэр бүлын үүсхэлээр "Табан тансаг" гэхэн Хүлэн-Буир аймагай хүүгэдэй уран хайханай бүлгэм байгуулагдаһан юм. Уудам хүбүүн энэл бүлгэмэй гэшүүн болно. Гэртэхинэйнь харатайгаар хада гэртээ харижа ошоходо, Бүрин-Баяр Урнаа хоёр бүлгэмэйнгээ дуушан Уудамай хүмүүжүүлгэ өөһэд дээрэ дааж абаһан байна. Хүүгэдые үншэрүүлхэгүй, үри болгон үргэжэ, яһыень илгангүй, шуһыень шалгангүй өөрын лэ мэтээр үндылгэхэ талын

арадуудай хайхан заншал ха юм даа.

Заншал гэхэхээ, барга буряад хоёрой ёһо заншал, хэлэ яряан адлирхуу гэхэ юм гү, али заримдаа тон адли. Мүн уг гарбалнайше эжэл. Жэшээлхэдэ, баргашуулай дунда Хориин 11 эсэгын зон олон. Бүрин-Баяр нагаса талаараа харгана угтай юм ха. Гадна бусад монгол туургатанһаа буряадуудай хэлэ илгадаг "h" абьяанше барга хэлэндэ бии. Эдэ бүгэдөөр тобшол-ходо, барга зоние буряад гээд (али буряадууды барга юм гү, бү мэдэ!) нэрлэхээр лэ гэжэ ханагдана.

ТАЛАЯА БУСАЖА ЕРЭНЭЙБДИ, ТАЛАДАА ЕРЭЖЭ НЭНГЭНЭЙБДИ

Уран дууша сэдхэлтэй Бабуудоржын Сэсэгмаа Буряад хайхан орон руу бусажа ерэхэ бүхэндөө элинсэг эсэгэнэрэйнгээ эгээл нангин хүсэлын бэелүүлжэ байһанда тоолодог. Шэнэхэн буряадайнгаа үмэнэһөө шэн сэдхэлэйнгээ гүндэ хадагалжа, амандаа аялжа ябаһан дуунуудын үргэн барихадаа, үбгэ дээдэшүүлэйнгээ ашыень харюулан мэтэ болодог.

"Энэ удаа Санкт-Петербург хотоһоо гэртээ бусаха замдаа Улаан-Үдэ хүрэхэ гэжэ шийдээбди, - гээд, Сэсэгмаа дуушан мэдүүлнэ. - Наяхана Үбэр-Монголой морин хууршадай "Анда" гэхэн бүлгэмтэй хамта Австраляар ябаһанаа ерээб, зун Англи урилгатайб. Холын хари гүрэнүүдээр ябаха забһартаа элинсэг хулинсагайнгаа эхэ нютагта ерэхэ, түрэл садантаяа, харагшадтаяа уулзаха гэшэ намда ехэл баяр лэ даа!"

Июниин 17-до Үбэр-Монголой мэдээжэ дуушад Бүрин-Баяр, Урнаа, Уудам, Сэсэгмаа гэгшэд бидэндэ "Агуу талын аялга" асаржа хүргэхэнь гэжэ дуулгаа һэмди. Харин биледүүдэй дары түргэн тарашан ушарһаа олон зоний гүйлтаар июниин 18-да үшөө нэгэ концерт табиха тухай дуушаднай зүбшөөлөө үгэбэ гэжэ хүндэтэ уншагшадтаа мэдээсэе!

Даши-Доржо БОЛОТОВ.